

Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisen haasteet

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:6

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemior och utredningar.

Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisen haasteet

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:6

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2005

ISBN 952-442-878-4 (nid./htf)

ISBN 952-442-879-2 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:6

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
1.3.2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Puheenjohtaja: Rehtori Pentti Rauhala Sihteeri: Koulutusalojohtaja Päivi Korhonen	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 2.6.2004	Dnro 35/043/2004

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisen haasteet (Utvecklingsutmaningar för den öppna yrkeshögskolan)

Julkaisun osat Muistio

Tiivistelmä

Työryhmän tehtävänä oli tehdä avointa ammattikorkeakoulua koskevia kehittämis ehdotuksia, jotka ottavat huomioon ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutustehtävän ja avoimen ammattikorkeakoulun kohderyhmän, koulutuksen saavutettavuuden ja yksilöiden henkilökohtaiset opiskelutavoitteet sekä selvittää avoimen ammattikorkeakoulun kytkeytymistä muuhun korkeakouluopetukseen, maakuntakorkeakouluhankkeisiin ja muuhun alueelliseen palvelutoimintaan. Lisäksi tehtävänä oli tehdä ehdotukset menettelyistä, joilla avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja hyväksytään eri ammattikorkeakouluissa, avoimen ammattikorkeakouluopetuksen mitoitusperiaatteista, avoimen ammattikorkeakouluopetuksen edellyttämistä resursseista ja rahoitusperiaatteista sekä avoimen ammattikorkeakouluopetuksen sähköisten tiedotus- ja neuvontapalvelujen tehostamisesta.

Työryhmä on määritellyt työskentelynsä aikana avoimen ammattikorkeakoulun päätehtäväksi yksilön elinikäisen oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollistamisen. Avoimen ammattikorkeakoulun arvoiksi on määritelty avoimuus, tasa-arvoisuus ja työelämä-lähtöisyys. Avoimen ammattikorkeakoulun opinnot voivat toimia yksilön mahdollisuutena tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Työryhmän mukaan avointa ammattikorkeakoulua on kehitettävä osana ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutusta ja alueellista tehtävää. Avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettavat opinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvia opintoja.

Avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistui vuonna 2004 yhteensä n. 10 700 opiskelijaa. Kasvua edelliseen vuoteen oli 15 %. Opiskelijat suorittivat vuonna 2004 yhteensä 22 611 opintoviikkoa. Opinnot koostuvat pääasiassa lyhyistä 1–3 opintoviikon laajuisista opintojaksoista. Opetus järjestetään suurimmalta osin (n. 75 % opetustarjonnasta) erillisissä ryhmissä toteutettuna opetuksena. Avoimen ammattikorkeakoulun tehtävän kirkastamista vaikeuttavat opintotarjonnan hajanaisuus ja laajojen opinto-kokonaisuuksien vähäisyys.

Työryhmä ehdottaa, että tarvitaan korkeakoulutasoisen avoimen opetuksen valtakunnallista ja alueellista yhteistyötä. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen kehittämiseksi on muodostettava valtakunnallinen verkosto. Kehitetään eritaustaisille opiskelijoille suunnattuja ammattikorkeakoulutasoisia opintoja, jotka edesauttavat ammatillisen osaamisen päivittämistä tai siirtymistä myöhemmin ammattikorkeakoulun tutkinto-opiskelijoiksi. Työryhmä esittää tutkintotavoitteiseen opiskeluun hakeutuvalle lisäpisteitä suori-tetuista avoimen ammattikorkeakoulun opinnoista, mikäli hän on suorittanut avoimen opintoja vähintään 45 opintopistettä. Hyväksilukemisesta on oltava selkeät määräykset kunkin ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä. Samassa koulutusohjelmassa tehty suoritus on oltava hyväksiluettavissa täysimääräisenä toisen ammattikorkeakoulun vastaavassa koulutusohjelmassa. Avoimen ammattikorkeakoulun toiminta mitoitetaan resursseja vastaavaksi. Rahoituksen perustana olevan erillisrahoituksen jatkaminen on lähivuosina tarkoituksenmukaista. Sähköistä tiedotus- ja neuvontapalvelua tehostetaan valtakunnallisen *amk.fi* -portaalin kanssa. Ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen avoimen ammattikorkeakoulun tarpeisiin on oleellinen tehtävä.

Työryhmä katsoo, että avoimen ammattikorkeakouluopetuksen suunnittelu ja toteutus on mahdollistettava riittävästi opettajan työsuunnitelmassa.

Avainsanat

Avoin ammattikorkeakoulu, aikuiskoulutus, elinikäinen oppiminen, aluekehittäminen, koulutuksen saavutettavuus

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:6		ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-878-4 (nid.) 952-442-879-2 (PDF)
Kokonaissivumäärä 36	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
1.3.2005

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: Rektor Pentti Rauhala Sekreterare: Prefekt Päivi Korhonen	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av organet 2.6.2004	Dnr 35/043/2004
Publikation (även den finska titeln) Utvecklingsutmaningar för den öppna yrkeshögskolan (Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisen haasteet)		
Publikationens delar Promemoria		
Sammandrag <p>Arbetsgruppens uppgift var att lägga fram förslag till utveckling av den öppna yrkeshögskolan. Förslagen skulle beakta yrkeshögskolornas vuxenutbildningsuppgift och målgruppen för den öppna yrkeshögskolan, utbildningens tillgänglighet och individernas individuella studiemål. Till uppgiften hörde också att utreda den öppna yrkeshögskolans koppling till den övriga högskoleundervisningen samt projekt runt landskaphögskolor och annan regional serviceverksamhet. Ytterligare skulle arbetsgruppen komma med förslag till förfaringsätt genom vilka studier som genomförts vid den öppna yrkeshögskolan godkänns i de olika yrkeshögskolorna, dimensioneringsprinciperna för den öppna yrkeshögskoleundervisningen, bedömning av resurskrav och förslag till finansieringsprinciper för den öppna yrkeshögskoleundervisningen och till effektivisering av de elektroniska informations- och rådgivningstjänsterna inom den öppna yrkeshögskoleundervisningen.</p> <p>Arbetsgruppen definierade under arbetets gång den öppna yrkeshögskolans uppgift som möjliggörande av individens livslånga lärande och yrkesmässiga utveckling. Den öppna yrkeshögskolans värderingar fastslogs som öppenhet, jämlikhet och arbetslivscentrering. Studierna kan för individen utgöra en möjlighet till examensinriktad utbildning. Arbetsgruppen menade att den öppna yrkeshögskolan bör utvecklas som en del av yrkeshögskolornas vuxenutbildning och regionala uppgift. Arbetsgruppen anser att studierna vid den öppna yrkeshögskolan är studier som hör till en yrkeshögskoleexamen.</p> <p>År 2004 hade den öppna yrkeshögskoleundervisningen sammanlagt ca 10 700 studerande, vilket jämfört med året innan är en ökning på 15 %. Antalet fullgjorda studieveckor år 2004 var sammanlagt 22 611. Studierna bestod dock i huvudsak av korta studieperioder på 1–3 studieveckor. Undervisningen ordnas till största delen (ca 75 % av utbildningsutbudet) som undervisning i separata grupper. Möjligheten att förtydliga den öppna yrkeshögskolans uppgift försvåras av det splittrade studieutbudet och det ringa antalet breda studiehelheter.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att det behövs nationellt och regionalt samarbete inom undervisningen på högskolenivå. Ett riksomfattande nätverk bör bildas för utvecklingen av den öppna yrkeshögskoleundervisningen. Arbetsgruppen föreslår att man utvecklar sådana studier på yrkeshögskolenivå som riktar sig mot studerande med olika bakgrund och som främjar uppdatering av yrkeskompetens eller övergång till examensstuderande vid en yrkeshögskola. Arbetsgruppen föreslår att en sökande till examensinriktade studier skall få tilläggspoäng för genomförda studier vid öppna yrkeshögskolan ifall sökanden har avlagt minst 45 studiepoäng. Klara bestämmelser om tillgodsräknande bör finnas i alla yrkeshögskolors examensstadga. Enligt arbetsgruppen bör en prestation inom samma utbildningsprogram i sin helhet kunna tillgodsräknas i ett motsvarande utbildningsprogram i en annan yrkeshögskola. Det anses att dimensioneringen inom den öppna yrkeshögskolan bör motsvara resurserna. Det är ändamålsenligt att fortsätta den skilda finansieringen i den närmaste framtiden. De elektroniska informations- och rådgivningstjänsterna bör effektiviseras genom samarbetet mellan den öppna yrkeshögskolan och den riksomfattande portalen <i>amk.fi</i>. Att utveckla handlednings- och rådgivningstjänsterna för den öppna yrkeshögskolans behov är en väsentlig uppgift.</p> <p>Arbetsgruppen anser att det i lärarnas arbetsplan bör ges tillräckliga möjligheter att planera och genomföra öppen yrkeshögskoleundervisning.</p>		
Nyckelord Öppen yrkeshögskola, vuxenutbildning, livslångt lärande, regionutveckling, utbildningens tillgänglighet		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:6	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-878-4 (htf) 952-442-879-2 (PDF)
Sidoantal 36	Språk finska	Pris
Distribution Universitetstrycket		Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet

Description

Publisher
Ministry of Education

Date of publication
1.3.2005

Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary)		Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland	
Chair: Rector Pentti Rauhalä		Contracted by Ministry of Education	
Secretary: Dean Päivi Korhonen		Committee appointed on 2.6.2004	Dno 35/043/2004
Name of publication Development of Open Polytechnic Education in Finland			
Parts Memorandum			
Abstract <p>The remit of the committee was to put forward proposals of the development of open polytechnic instruction in view of the mission of polytechnics in adult education, the target groups, the accessibility of polytechnic education and students' self-development aspirations. Further, it was to look into the links between polytechnics and other higher education, the projected regional higher education institutions and other regional services. In addition, the committee was assigned the task of proposing procedures for the transfer of credits obtained in open polytechnic instruction to different polytechnics, the principles of quantifying the provision, the resources needed and financing criteria, and measures to step up electronic information and advisory services.</p> <p>According to the committee, the main mission of the open polytechnic is to offer opportunities for individuals to learn and develop professionally throughout their careers (lifelong learning). Open polytechnic studies can be a path towards gaining a qualification. The committee is of the opinion that open polytechnic studies must be developed as part of polytechnic adult education and the polytechnics' regional mission. It sees that studies completed in open polytechnic are study attainments which can be counted towards polytechnic degrees.</p> <p>In 2004, there were a total of 10,700 open polytechnic students, which represents a growth of 15 % from the previous year. In 2004 the open polytechnic students obtained a total of 22,611 credits. Most courses, however, are shorter modules of 1–3 credits. Most (c. 75 %) of the provision is instruction geared to separate groups. The aim of the open polytechnic is complicated by the diffusion of the provision and lack of larger study entities.</p> <p>The committee sees that the development of open polytechnic provision entails national and regional collaboration and a national open polytechnic instruction network. The committee proposes that study entities be developed for students of different backgrounds for the updating of professional competencies or for facilitating transition to full-time degree programmes. It further recommends that applicants coming through the open polytechnic track to full-time degree programmes be given extra points for open polytechnic credits in admission only if a student has studied more than 45 credits. There should be clear guidelines in the polytechnic regulations concerning credit transfer. The committee sees that credits gained in a degree programme should be fully counted towards the same programme in another polytechnic. The extent of open polytechnic provision should be determined on the basis of resources available. In the near future, financing should be based on the current financial model. With a view to enhancing electronic information and advisory services, there should be a closer co-operation with the national <i>www.amk.fi</i> -portal. One important task is to develop counselling and guidance services for open polytechnic studies.</p> <p>The committee sees that provision should be made in teachers' work plans for the planning and realisation of open polytechnic instruction.</p>			
Other information			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2005:6		ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-878-4 (pbk) 952-442-879-2 (PDF)
Number of pages 36	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle

Valtioneuvoston 4.12.2003 hyväksymän vuosia 2003–2008 koskevan Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan "avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjontaa laajennetaan ja se suunnataan ensisijaisesti muille kuin ammattikorkeakouluopiskelijoille. Kehittämistoimilla parannetaan ammattikorkeakouluopetuksen alueellista saavutettavuutta ja tasa-arvoa. Laaditaan avoimen ammattikorkeakoulun kehittämiss politiikkaa koskeva toimenpideohjelma."

Tässä tarkoituksessa opetusministeriö on 2.6.2004 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on ollut

1. tehdä avointa ammattikorkeakoulua koskevia kehittämis ehdotuksia, jotka ottavat huomioon ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutustehtävän ja avoimen ammattikorkeakoulun kohderyhmän, koulutuksen saavutettavuuden ja yksilöiden henkilökohtaiset opiskelutavoitteet
2. selvittää avoimen ammattikorkeakoulun kytkeytymistä muuhun korkeakouluopetukseen, maakuntakorkeakouluhankkeisiin ja muuhun alueelliseen palvelutoimintaan.

Lisäksi sen tehtävänä on ollut tehdä ehdotukset

3. menettelyistä, joilla avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja hyväksytään eri ammattikorkeakouluissa
4. avoimen ammattikorkeakouluopetuksen mitoitusperiaatteista
5. avoimen ammattikorkeakouluopetuksen edellyttämistä resursseista ja rahoitusperiaatteista
6. avoimen ammattikorkeakouluopetuksen sähköisten tiedotus- ja neuvontapalvelujen tehostamisesta.

Työryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö on kutsunut Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston puheenjohtajan rehtori Pentti Rauhalan sekä jäseniksi erityisasiantuntija Johan Hahkalan, Suomen Kuntaliitto, opetusneuvos Maija Innolan, opetusministeriö, erityisasiantuntija Airi Jaron, OAJ, kehittämisspäälikkö Jouni Kangasniemen, opetusministeriö, rehtori Markku Lahtisen, Tampereen ammattikorkeakoulu, rehtori Timo Luopajarven, Helsingin ammattikorkeakoulu, pääsihteeri Kaj Malmin, Arene ry., puheenjohtaja Outi Nikkasen, SAMOK ry., ylitarkastaja Maarit Palosen, opetusministeriö (20.10.2004 saakka) ja hallitus-

neuvos Marja-Riitta Pönkän, opetusministeriö.

Työryhmän sihteerinä on toiminut koulutusala johtaja Päivi Korhonen Laurea-ammattikorkeakoulusta.

Työryhmä valitsi varapuheenjohtajaksi rehtori Timo Luopajarven ja otti työnimekseen Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisryhmä.

Työryhmän työn aikana on kuultu lisäksi seuraavia asiantuntijoita: koulutussuunnittelija Stig Blomqvist, Arcada, johtaja Sirkka Hämäläinen, Hämeen ammattikorkeakoulu, aikuis-koulutus päällikkö Irma Jaakkola, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, tutkimuspäällikkö Sakari Kainulainen, Diakonia-ammattikorkeakoulu, kehittäispäällikkö Kirsti Kylä-Tuomola, opetusministeriö, pääsihteeri Mika Nirvi, Suomen kesäyliopistot ry, puheenjohtaja Petra Nystén, SAMOK ry., suunnittelija Kaarina Närhi, Oulun seudun ammattikorkeakoulu, täydennyskoulutuskeskuksen johtaja Esa Rahiala, Satakunnan ammattikorkeakoulu, opetus-neuvos Hannu Sirén, opetusministeriö ja aikuiskoulutus päällikkö Ritva Söyring, Lahden ammattikorkeakoulu.

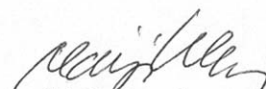
Työryhmän työ valmistui 31.1.2005. Työryhmä on pitänyt työnsä aikana yhteensä kahdeksan kokousta sekä kaksi kuulemistilaisuutta. Työryhmän yksimielisesti esittämien kehittämis ehdotusten lisäksi Kuntaliiton edustaja on esittänyt seuraavan lausuman: "Avoimen ammattikorkeakoulun erillisrahoituksen kehittämisellä ei tule olla vaikutusta kunnan rahoitusosuuteen."

Suoritettuaan tehtävänsä työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä opetusministeriölle.

Helsingissä 31.1.2005

Pentti Rauhala

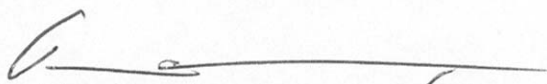

Johan Hahkala

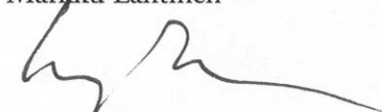

Maija Innola

Airi Järvi

Jouni Kangasniemi

Markku Lahtinen

Timo Luopajarvi

Kaj Malm

Outi Nikkanen

Marja-Riitta Pönkä

Päivi Korhonen

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Avoimen ammattikorkeakoulun nykytila	12
2.1	Avoimen ammattikorkeakoulu osana ammattikorkeakoulun tehtävää ja aikuiskoulutusta	12
2.2	Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat	12
2.3	Avoimen ammattikorkeakoulun opinnot	13
2.4	Avoimen ammattikorkeakoulun opetusjärjestelyt	14
2.5	Avoimen ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmä ja hallinto	16
2.6	Avoimen ammattikorkeakoulun rahoitus	18
2.7	Avoimen ammattikorkeakoulu alueellisissa yhteistyöverkostoissa	19
3	Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämistarpeet	22
3.1	Koulutuspoliittinen tehtävä	22
3.2	Rahoitusjärjestelmän ja mitoituksen kehittäminen	23
3.3	Opetus, ohjaus- ja neuvontapalvelut	24
3.4	Tunnettuuden lisääminen ja markkinointi	26
3.5	Sähköisen asioinnin kehittäminen	27
3.6	Koulutuksen alueellinen saavutettavuus ja yhteistyö	27
3.7	Opetustarjonnan kehittäminen	28
4	Työryhmän ehdotukset avoimen ammattikorkeakoulun kehittämiseksi	32
	<i>Aikuiskoulutustehtävä ja yhteydet muuhun korkeakouluopetukseen</i>	32
	<i>Yksilöllisten opiskelutavoitteiden huomioiminen</i>	33
	<i>Koulutuksen alueellinen saavutettavuus ja yhteistyö</i>	33
	<i>Suoritettujen opintojen taso ja hyväksilukeminen</i>	34
	<i>Mitoitus, rahoitus ja resurssit</i>	34
	<i>Sähköisten tiedotus- ja neuvontapalvelujen tehostaminen</i>	35
	<i>Muut kehittämissuositukset</i>	35
	Kirjallisuus	36

1 Johdanto

Avointa ammattikorkeakouluopetusta on järjestetty vuodesta 1997 lähtien. Ammattikorkeakoulujärjestelmän vakinaistamisen myötä, syksystä 2000 lähtien opetusta on käynnistetty vähitellen kaikissa opetusministeriön hallinnonalan 29 ammattikorkeakouluissa. Toiminnan aloittamisen eri ajankohdista johtuen ammattikorkeakoulut ovat kehittyneet avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjoajina jossain määrin eri suuntiin. Osa ammattikorkeakouluista on panostanut avoimen opetuksen laajentamiseen voimakkaasti, osan tyytyessä pienimuotoiseen toimintaan.

Avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskeli vuonna 2004 yhteensä 10 700 opiskelijaa. Osallistujamäärä on kasvanut viime vuosina ripeästi. Osallistujamäärän kasvu on ollut vuodesta 2003 noin 15 %. Avoin ammattikorkeakouluopetus on luonut ammattikorkeakouluihin aikuiskoulutuksen toimintamallin, jolla ne voivat entistä monipuolisemmin kehittää kaikkien kansalaisten ammattikorkeakoulutasoista osaamista ja mahdollisuuksia kouluttautua omalla lähialueellaan.

Alkuvaiheessa avointa ammattikorkeakouluopetusta ryhdyttiin kehittämään ammattikorkeakoulujen omien opiskelijoiden tarpeisiin. Vuodesta 2000 lähtien toiminta muotoutui pian avoimeksi mahdollisuudeksi opiskella ammattikorkeakoulun opetussuunnitelman mukaisia opintoja.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 on asetettu tavoitteeksi avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjonnan laajentaminen ja suuntaaminen ensisijaisesti muille kuin ammattikorkeakouluopiskelijoille. Kehittämistoimilla toivotaan parannettavan koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja tasa-arvoa. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjontaa halutaan kasvattaa niin, että sitä on tarjolla 20 000 henkilölle vuosittain. Kehittämissuunnitelmaa varten laaditaan toimenpideohjelma.

Aikuiskoulutuksen kantavana periaatteena on kehittää koulutusta kokonaisuutena elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti. Myös avoimen ammattikorkeakouluopetuksen käynnistämistä on perusteltu sillä, että avointa ammattikorkeakouluopetusta tarvitaan elinikäisen oppimisen mahdollistamiseksi. (Pilottivaiheen väliraportti 1997)

Elinikäistä oppimista on edistetty Suomessa johdonmukaisesti vuodesta 1995 lähtien. Elinikäisen oppimisen komitean yhtenä lähtökohtana on ollut luottamus kansalaisten kykyyn tehdä omaa oppimistaan koskevia päätöksiä ja valintoja. Samalla se totesi, että kansalaisten oppimismahdollisuuksien lisääminen laajasti on mahdollista vain kehittämällä oppimisympäristöistä entistä avoimempia.

Vuonna 2000 Euroopan unionin komissio käynnisti keskustelun elinikäisen oppimisen politiikasta Euroopassa. Vuonna 2001 komissio julkaisi kannanoton, jonka mukaan elinikäisen oppimisen tulee sisältää kaikki virallisen, epävirallisen ja arkioppimisen muodot. Lisäksi sillä tarkoitetaan oppimisen jatkumista aina eläkeikään asti.

Elinikäisestä oppimisesta käydyssä julkisessa keskustelussa on todettu, että yhteiskunnan muutoksesta aiheutuvaan laajaan ja jatkuvaan oppimisen tarpeeseen voidaan vastata riittävästi vain edistämällä ihmisten oppimista heidän kaikissa elämänympyröissään. Poliitiikan ohjaavana periaatteena on ollut, että ihmisille turvataan riittävän vahva oppimisen perusta peruskoulutuksessa. Hyvän perustan varaan rakentuu ihmisten mahdollisuus myöhemminkin täydentää tieto- ja osaamistasoaan. Hyvin toimiva koulutusjärjestelmä tarjoaa mahdollisuuksia oppia uutta eri ikäkausina, elämäntilanteissa ja kaikkia ympäristöjä hyödyntäen.

Avoim ammattikorkeakouluopetus antaa kaikille kansalaisille mahdollisuuden hankkia tai päivittää omaa osaamistaan ammattikorkeakoulutasoisten opintojen osalta. Avoimen ammattikorkeakoulun opetukseen osallistuneiden erilainen tausta on edellyttänyt vaihtelevien ja henkilökohtaisten opiskelumenetelmien ja -ympäristöjen käyttöönottoa.

Ammattikorkeakoulun kannalta avoimen ammattikorkeakouluopetuksen kehittämisellä on voitu vahvistaa niiden aikuiskoulutus- ja alueellisten tehtävien hoitoa sekä parantaa ammattikorkeakouluopetuksen alueellista saavutettavuutta niillä alueilla, joilla muutoin ei olisi saatavilla ammattikorkeakouluopintoja. Avoin ammattikorkeakouluopetus täyttää sekä yhteiskunnan koulutuspoliittista että yksilön ammatillisista osaamista lisäävää ja elämänlaajuista oppimista edistävää tehtävää.

Avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa on tarkasteltu kokonaisuutena viimeksi opetusministeriön asettamassa pilottivaiheen työryhmässä vuonna 1998, jolloin avoimen ammattikorkeakoulun opetusta käynnistettiin. Työryhmän käsitys oli, että avoin ammattikorkeakoulu sopii hyvin ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutustehtävään ja että toiminta on monilta osin vasta käynnistymässä. Ryhmä korosti tasa-arvotavoitteen keskeistä merkitystä ja suositteli ajasta ja paikasta riippumattoman oppimisympäristön mahdollistamista sekä mahdollisuutta tutkintotavoitteisiin opintoihin. Lisäksi ammattikorkeakoulut veloitettiin tekemään alueellista yhteistyötä muiden koulutuspalveluja tuottavien laitosten kanssa. Ammattikorkeakoulujen välistä yhteistyötä ja profilointia ehdotettiin kehitettäväksi esimerkiksi yhteisen markkinoinnin avulla.

Opetusministeriö on laatinut yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa useita suppeita selvityksiä avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tilasta, tuloksista ja kehittämistarpeista. Viimeisin näistä valmistui vuoden 2003 lopulla Satakunnan ammattikorkeakoulun selvitystyönä. Selvitys osoitti, että avoimen ammattikorkeakoulutoiminnan kehittämispolitiikkaa on tarpeen konkretisoida ja kytkeä aiempaa vahvemmin niin ammattikorkeakoulu- kuin ministeriötasollakin tavoite- ja tulos- sekä muun ohjauksen toimeenpanoon. Selvityksen mukaan avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa tulisi laajentaa ja tehostaa. Avoimelle ammattikorkeakouluopetukselle olisi muodostettava ammattikorkeakouluissa selkeä profiili osana aikuiskoulutusta, jonka pohjalta tarjonnan rakennetta ja sisältöä voitaisiin terävöittää. Avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa tukeva ja säätelevä rahoitusjärjestelmä tulisi vakauttaa ja selkiinnyttää, jotta toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu ja kehittäminen mahdollistuvat. Myös opetuksen ja koulutustarjonnan kehittäminen alueellisia koulutustarpeita vastaavaksi nähtiin keskeiseksi tehtäväksi. Opiskelumuotojen kehittäminen joustavammiksi ja monimuotoisemmiksi edistää opintojen saavutettavuutta työssäkäyville.

Esitettyjä haasteita varten opetusministeriö asetti 2.6.2004 avoimen ammattikorkeakoulun kehittämistä pohtivan työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia avointa ammattikorkeakoulua koskevia kehittämisehdotuksia, jotka ottavat huomioon ammattikorkeakoulu-

jen aikuiskoulutustehtävän ja avoimen ammattikorkeakoulun kohderyhmän, koulutuksen saavutettavuuden ja yksilöiden henkilökohtaiset opiskelutavoitteet. Lisäksi ehdotuksissa tuli ottaa huomioon avoimen ammattikorkeakoulun kytkeytyminen muuhun korkeakouluopetukseen, maakuntakorkeakouluhankkeisiin ja muuhun alueelliseen palvelutoimintaan.

Työryhmä on kuullut kahdessa kuulemistilaisuudessa avoimen ammattikorkeakoulutoiminnan ja yhteistyöorganisaatioiden asiantuntijoita. Selvitystyössä on työryhmätyöskentelyn ohessa haastateltu erikseen kymmenen avoimesta ammattikorkeakouluopetuksesta vastaavaa henkilöä eri ammattikorkeakouluissa. Heidän esittämänsä kehittämistarpeet on käsitelty työryhmän kokouksissa. Työryhmä on merkinnyt tiedoksi ARENE:n aikuiskoulutusryhmältä saamansa kirjallisen kannanoton. Työhön on ottanut lisäksi kantaa avoimen ammattikorkeakoulun epävirallinen yhdyshenkilöverkosto tapaamisissaan syys- ja joulukuussa 2004.

Raportin toiseen lukuun on koottu kuvausta avoimen ammattikorkeakouluopetuksen nykytilasta. Kolmas luku käsittelee avoimen ammattikorkeakoulutoiminnan ja opetuksen kehittämishaasteita. Työryhmän ehdotukset kehittämistoimiksi on kuvattu raportin viimeisessä luvussa.

2 Avoimen ammatti- korkeakoulun nykytila

2.1 Avoin ammattikorkeakoulu osana ammattikorkeakoulun tehtävää ja aikuiskoulutusta

Ammattikorkeakoululain (L 351/2003) mukaan

"ammattikorkeakouluissa annetaan sille määrätyn koulutustehtävän rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta, ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta sekä avointa ammattikorkeakouluopetusta".

Avointa ammattikorkeakouluopetusta tarjotaan kaikilla ammattikorkeakoulututkintoon johtavilla koulutusaloilla; humanistisella ja kasvatusalalla, kulttuurialalla, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, luonnontieteiden alalla, tekniikan ja liikenteen alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Suosituinta opiskelu on ollut sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla.

Avoimessa ammattikorkeakoulussa toteutuu opintojen avoimuus ja opintoihin osallistumisen tasa-arvoisuus. Opintojen suorittamista varten riittää ilmoittautuminen asianomaiseen ammattikorkeakouluun. Joidenkin opintojaksojen osalta voidaan osallistujalta edellyttää tietyt edeltävät suoritukset tai vastaavat esitiedot. Vastaavasti ammattikorkeakoulun tutkintoon johtavaan koulutukseen ja erikoistumisopintoihin sisään pääsyn edellytyksenä on ammattikorkeakoululaissa säädelty hakukelpoisuus. Ammattikorkeakoulujen täydennyskoulutustoiminta toteutetaan aina räätälöitynä koulutuksena kohderyhmän mukaisesti.

2.2 Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat

Avoimen ammattikorkeakoulun opinnot ovat avoimia kaikille ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneille henkilöille iästä tai aikaisemmasta pohjakoulutuksesta riippumatta. Opinnot on suunnattu erityisesti muille kuin ammattikorkeakoulun omille opiskelijoille. Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat rekisteröidään ko. ammattikorkeakoulun sivutoimiksi opiskelijoiksi.

Vuonna 2004 avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskeli yhteensä 10 703 opiskelijaa.

Opiskelijoista oli naisia 69 % ja miehiä 31 %. Alla olevassa taulukossa on kuvattu opiskelijamäärän kehitys vuosina 2000–2004 eli ajanjaksona, jolloin avointa ammattikorkeakouluopetusta on järjestetty kaikissa ammattikorkeakouluissa.

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Määrä (lkm)	6 700	9 300	7 460	9 311	10 703		
Tavoite 2004–2006*					13 000	15 000	15 000

*Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2006–2009

Vuoteen 2001 asti tilastoihin laskettiin mukaan kaikki avoimessa ammattikorkeakoulussa opintojaan suorittavat henkilöt, mukaan lukien ammattikorkeakoulujen omat opiskelijat. Vuodesta 2002 lähtien tilastointia muutettiin niin, että niissä olivat mukana vain ammattikorkeakoulujen ulkopuoliset opiskelijat. Vuosittain kootuissa tilastoissa opiskelijat luokitellaan lisäksi ammattikorkeakoulun, koulutusalan, tutkinnon ja sukupuolen mukaisesti.

Ammattikorkeakoulujen tekemissä omissa opiskeluselvityksissä (mm. Rannikko (2003) ja Ahvenlampi (2002)) on kuvattu avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskelevia ryhmiä. Opiskelijoista voidaan selvitysten perusteella erottaa omiksi ryhmikseen opiskelulle asetettujen tavoitteiden perusteella seuraavasti:

- tutkintotavoitteisia ammattikorkeakouluopintoja harkitsevat henkilöt
- ammatillista osaamistaan syventävät ja laajentavat aikuiset ml. ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt
- ammattikorkeakouluopiskelijat, jotka syventävät osaamistaan tai suorittavat opintoja toisessa ammattikorkeakoulussa omaehtoisesti.

Motiiviltaan avoimen ammattikorkeakoulun eri opiskelijaryhmien tavoitteet poikkeavat toisistaan. Opiskelun motiiveja ovat mm.

- ammattikorkeakouluopintoihin valmentava/pohjustava opiskelu
- ammatillinen kasvu/oman ammattialan seuraaminen
- opiskelijoiden omien tutkintoon johtaviin opintoihin kuulumattomien tietojen ja taitojen omaehtoinen opiskelu
- oman opiskelun tehostaminen
- harrastustavoitteisuus/itsensä kehittäminen.

2.3 Avoimen ammattikorkeakoulun opinnot

Avoimessa ammattikorkeakoulussa tarjottavat opinnot ovat korkeakouluopintoja. Ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaan ammattikorkeakoulun tehtävänä on vastata järjestämiensä koulutuksen ja muun toiminnan laatutasosta ja jatkuvasta kehittämisestä. Lisäksi sen edellytetään osallistuvan myös määrääjain ulkopuoliseen laadunarviointiin.

Avoimen ammattikorkeakoulun opintoja suoritettiin vuonna 2003 eri aloilla seuraavasti (Opetusministeriön AMKOTA-tilastot):

Koulutusala	Opintoviikot
Humanistinen ja kasvatusala	566
Kulttuuriala	1 897
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	5 375
Luonnontieteiden ala	382
Tekniikan ja liikenteen ala	3 136
Luonnonvara- ja ympäristöala	384
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	5 753
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	935
<i>Yhteensä</i>	<i>18 428</i>

Avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettujen opintoviikkojen määrää on seurattu vuodesta 2002 lähtien. Alla olevaan taulukkoon on koottuna myös vuosille 2004–2006 tavoite-sopimusneuvotteluissa vuonna 2003 sovitut opintoviikkotavoitteet:

Vuosi	2002	2003	2004	2005	2006
Määrä (ov)	14 108	18 426	22 611		
Tavoite 2004–2006			17 680	19 945	20 940

Suoritettujen opintojen määrä on kasvanut viime vuosina voimakkaasti. Tavoitesopimus-neuvotteluissa vuosille 2004–2006 asetetut tavoitteet on ylitetty huomattavasti johtuen koulutuskysynnän ennakoitua voimakkaammasta kasvusta ja ammattikorkeakoulujen aktivoi-tumisesta avoimen ammattikorkeakoulun opetuksen tarjoajina.

Vuonna 2003 laaditun selvityksen (Mattila 2003) mukaan avoimen ammattikorkea-koulun opintoja tarjottiin pääasiassa erillisissä ryhmissä toteutettuna opetuksena, ns. erillis-tarjonnassa. Opinnot koostuivat suurelta osin 1–2 opintoviikon laajuisista opintojaksoista (87 %). Erillistarjonnan lyhytkestoisten opintojen tarjonta koostui yli 2 000 opintojaksosta. Noin 9 % opintojaksoista oli laajuudeltaan 3–5 opintoviikkoa. Laajoja 10–20 opintoviikon laajuisia opintokokonaisuuksia oli tarjolla vähän, noin 1 % koko avoimen ammattikorkea-koulun opetustarjonnasta. Laajoja kokonaisuuksia järjestettiin pääasiassa tietotekniikassa ja taloushallinnossa. Laajoja kokonaisuuksia on kehitetty mm. muotoilun, teatterin, matkailun ja maaseutuopetuksen kehittämistyöhön liittyvinä koulutuskokonaisuuksina.

Avoimessa ammattikorkeakoulussa toteutetut vieraskieliset opinnot olivat pääasiassa englanninkielisiä. Vuosien 2000–2002 aikana avoimessa ammattikorkeakoulussa tarjottiin yhteensä 340 englanninkielistä opintojaksoa. Niitä toteutettiin eniten hallinnon ja kaupan alalla. Koulutusta järjestettiin myös kokonaan vieraskielisissä sosiaali- ja terveysalan koulutus-ohjelmissa ja kielenopetuksessa.

2.4 Avoimen ammattikorkeakoulun opetusjärjestelyt

Avoimen ammattikorkeakoulun opetus on järjestetty ammattikorkeakoulujen koulutusaloilla eri tavoin. Päälinjoina ovat erillisissä ryhmissä toteutettu opetus ja integroitu opetus.

Erillisissä ryhmissä toteutetussa opetuksessa eli erillistarjonnassa opinnot järjestetään muusta opetustyöstä erillään avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Erillistarjonta sovitetaan ajallisesti yleensä iltaan ja viikonloppuihin, jolloin voidaan huomioida myös työssä olevat opiskelijat. Osa opetuksesta voidaan järjestää myös lyhytkestoisena, tiiviinä intensiivitoiteutuksena.

Integroidussa opetuksessa eli tutkintoon johtavan koulutuksen mukana toteutetussa opetuksessa avoimen ammattikorkeakoulun opiskelija suorittaa opintojaan tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijaryhmän mukana. Opetus tapahtuu yleensä päiväsaikaan pääsääntöisesti nuorisostaasteen opiskelijaryhmissä. Osa ammattikorkeakouluista määrittelee opetusryhmiinsä pienen kiintiön avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoita varten. Yhtenäistä toimintamallia integroidun opetuksen järjestämiseksi ei ole olemassa.

Syksyllä 2004 suoritetuissa eri ammattikorkeakoulujen avoimen toiminnan vastuuhenkilöiden haastatteluissa (n=10) todettiin seuraavia vahvuuksia erillistarjonnan ja integroidun opetuksen osalta:

Erillistarjonta

- avoimen ammattikorkeakoulun kokonaisuuden tehokkaampi hallinta osana ammattikorkeakoulun muuta toimintaa
- joustavammat mahdollisuudet huomioida opiskelijoiden tarpeisiin soveltuvat aikataulut
- aikuisen oppijan huomioiminen
- opinnoista tiedottamisen selkeys ja
- mahdollisuus käyttää avoimen opintojaksoa opetuksen sisällöllisessä ja menetelmällisessä kehittämisessä.

Integroitu opetus

- laaja, koko ammattikorkeakoulun tutkintotavoitteisen koulutuksen opetustarjonta avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijan valittavissa
- opintojaksoilla on ammattikorkeakoulun opettaja opetuksen toteuttajana
- opintojakson toteutuminen ja taloudellisuus
- myös harvinaisemmat tai harvemmin toteutettavat opetussuunnitelman opintojaksot tarjolla
- verkko-opintojen mahdollisuus osana opintoja ja
- opintojen ammattikorkeakoulumaisuus.

Avointa ammattikorkeakouluopetusta toteutetaan erillistarjonnan ja integroidun opetuksen ryhmissä lähi- ja etäopetuksena sekä vähäisessä määrin opiskelemalla erilaisissa kehittämishankkeissa. Lähiopetuksessa opiskelijat osallistuvat luentotyöskentelyyn, tekevät harjoitustehtäviä ja suorittavat vaadittavat tentit. Etäopiskelussa opiskelijat suorittavat opintojaan monimuotoopiskeluna, jossa opettajan johdolla tapahtuvilla lähiopetuspäivillä on tärkeä merkitys. Opinnot voidaan toteuttaa myös osin tai kokonaan verkko-opintoina, jolloin verkon välityksellä tapahtuvan opiskelun tukena on opettaja ja muut ryhmän opiskelijat. Oppimateriaalina käytetään kirjallisuuden lisäksi verkkoaineistoja ja muuta verkkotyöskentelyssä käytettyä materiaalia. Kehittämishankkeissa avoimen ammattikorkeakoulun opiskelija yhdistää opintojaan työelämän kehittämiseen oman osaamisensa kehittämisen myötä. Hankkeet liittyvät pääsääntöisesti avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijan työpaikkaan ja -tehtäviin.

Avoimen ammattikorkeakoulun pilotointiryhmän toimenpidesuosituksissa (1998) esitetään verkko-opetuksen kehittämistoimenpiteitä. Tällä hetkellä suurin osa avoimessa ammattikorkeakoulussa toteutetusta verkko-opetuksesta muodostuu verkossa tuetuista opin-

tojaksoista, jolloin verkkotyöskentely yhteisessä oppimisolustassa muodostaa osan opetuksesta. Verkon tukema lähiopetus on melko yleistä. Tällöin opiskelijoita varten on laitettu materiaaleja, tehtäviä ja tiedotteita verkkoon. Kokonaan verkossa toteutettujen opintojaksojen suhteellinen osuus kaikesta verkko-opetuksesta on vähäistä. Monia verkko-opetuksen kehittämishankkeita on parhaillaan käynnissä eri ammattikorkeakoulujen yhteistyönä. (Mattila 2003)

Valtakunnallisen virtuaaliammattikorkeakoulun ja Keski-Pohjanmaan Averkun (avoimet verkosto-opinnot) tarjoamat verkko-opinnot ovat avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden käytettävissä ammattikorkeakoulujen omien verkko-opintojaksojen lisäksi. Pelkästään verkossa tehtävät suoritukset ilman lähiopetusta soveltuvat kuitenkin vain osalle avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoista, sillä moni aikuinen hakee opintojensa ohella myös sosiaalista verkostoa ja ammatillista tukea omiin työtehtäviinsä ja oman osaamisensa kehittämiseen.

2.5 Avoimen ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmä ja hallinto

Avoimen ammattikorkeakoulun ohjauksesta ja hallinnosta on säädetty Ammattikorkeakoululaissa (L351/2003) ja Asetuksessa ammattikorkeakouluista (A237/2003).

Lain perusteella ammattikorkeakoululla on sisäisissä asioissaan itsehallinto. Sisäistä hallintoa (mm. opintojen kehittäminen) hoitavat hallitus ja rehtori. Ammattikorkeakoulun ylläpitäjä päättää ammattikorkeakoulun talousarviosta ja strategisesta kehittämisestä.

Ammattikorkeakoulu päättää pitkälti itse, kuinka paljon resursseja se osoittaa avoimen ammattikorkeakoulun toimintaan. Se päättää myös menettelyistä, joilla toimintaa ohjataan ja organisoidaan.

Ammattikorkeakoulujen yleiset kehittämistavoitteet on määritelty valtioneuvoston hyväksymässä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008. Siinä esitetään useita ammattikorkeakoulun aikuiskoulutusta ja erityisesti avointa ammattikorkeakoulua koskevia linjauksia.

Kehittämissuunnitelman mukaan

"aikuiskoulutusta kehitetään kokonaisuutena elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti. Kattavalla aikuiskoulutusta järjestävällä oppilaitosverkostolla turvataan koulutuksen alueellinen saatavuus."

"Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen osalta tarjontaa laajennetaan ja suunnataan ensisijaisesti muille kuin ammattikorkeakouluopiskelijoille. Kehittämistoimien tavoitteena on parantaa koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja tasa-arvoa. Vuoteen 2008 mennessä avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskelee 20 000 henkilöä."

"Ammattikorkeakoulujen rakennetta ja koulutustarjontaa kehitetään sellaiseksi, että se alueellisen innovaatiojärjestelmän keskeisenä toimijana kykenee aikuiskoulutuksella ja palvelutoiminnallaan tukemaan toiminta-alueensa kuntien, niiden alueella toimivien yritysten ja työyhteisöjen sekä kansalaisten omia kehittymistavoitteita."

Ammattikorkeakoulujen kansallisen ohjauksen keskeisin väline on opetusministeriön kanssa käytävät tavoitesopimusneuvottelut ja niiden pohjalta solmittava tavoitesopimus. Tavoite-

sopimuksessa sovitaan määrävuosiksi kerrallaan ammattikorkeakoulun toiminnalle asetettavista kansallisen korkeakoulupolitiikan mukaisista tavoitteista ja niiden seurannasta sekä keskeisistä valtakunnallisista kehittämishankkeista. Nykyinen sopimus on voimassa vuodet 2004–2006. Kolmevuotisia tavoitesopimuksia täydennetään vuosittain lisäpöytäkirjalla, jossa sovitaan kunkin ammattikorkeakoulun koulutustarjonta, sen suuntautuminen sekä ylimääräisen hankerahoituksen kohdentumisesta keskeisiin kehittämiskohteisiin. Avoimen ammattikorkeakoulun osalta lisäpöytäkirjassa sovitaan vuosittain ammattikorkeakoulukohtaisesti toimintaan myönnetty opetusministeriön toiminta-avustus ja tavoitteena olevat opintoviikkomäärät.

Avoimen ammattikorkeakoulun hallinto

Avoimen ammattikorkeakoulun yhdyshenkilöverkostossa vuonna 2002 tehdyn kartoituksen mukaan avointa ammattikorkeakouluopetusta organisoidaan ammattikorkeakouluissa neljän erilaisen mallin mukaan. Näitä ovat itsenäisen yksikön malli, yksikön osana toimivan avoimen ammattikorkeakouluopetuksen malli, hajautetun avoimen ammattikorkeakouluopetuksen malli sekä muiden yhteistyöorganisaatioiden kanssa toteutettu malli.

Itsenäisen yksikön malli

Mallin mukaisesti avointa ammattikorkeakouluopetusta ohjataan ammattikorkeakoulussa toimintaan erikoistuneessa itsenäisessä erillisyyksikössä. Yksiköllä on tällöin palvelun tuottajan rooli suhteessa kaikkiin ammattikorkeakoulun yksiköihin ja koulutusohjelmiin. Pääsääntöisesti itsenäisesti toimivat yksiköt ovat pieniä ja työllistävät muutaman henkilön. Itsenäinen yksikkö määrittelee pitkälti itse tarjottavan avoimen ammattikorkeakouluopetuksen määrän. Avoimen ammattikorkeakoulun opetusta toteutetaan pitkälti muusta opetuksesta erillisenä tarjontana.

Yksikön osana toimiva malli

Osayksikön mallin mukaan avoin ammattikorkeakouluopetus on yhdistetty ammattikorkeakoulun sisällä jonkin laajemman yksikön osaksi, jolloin yksikön tehtäviin kuuluu usein – muun koulutus- tai kehittämistoiminnan ohella – avoimen ammattikorkeakoulun toiminnasta vastaaminen.

Usein avoimen ammattikorkeakoulun tukipalvelut on yhdistetty esimerkiksi täydennyskoulutusyksikön yhteyteen. Kuten itsenäisen yksikön mallissakin avoimen ammattikorkeakouluopetuksen yhdyshenkilöt neuvottelevat ammattikorkeakoulun omien opettajien kanssa tarjottavan opetuksen laajuudesta ja toteutustavoista opettajien omien työsuunnitelmien mukaisesti.

Eri yksiköihin hajautettu malli

Yksiköihin hajautetussa mallissa ammattikorkeakoulun eri toimialojen yksiköihin on nimetty avoimen ammattikorkeakoulun toiminnasta vastaavat yhdyshenkilöt. Yksiköt vastaavat itsenäisesti avoimen ammattikorkeakouluopetuksen järjestämisestä. Hallinnollisesti tarjontaa voi koordinoida esimerkiksi opintoasiainpäällikkö osana muuta opetustarjontaa. Opetustarjonnasta vastaavilla opettajilla on avoimessa ammattikorkeakoulussa toteutettavan opetuksen lisäksi useita muita tehtäviä. Tällöin avoin ammattikorkeakouluopetus nähdään osana

laajempaa tehtävää ja työnkuvaa. Toteutusmallissa on yleistä se, että avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat osallistuvat erillistarjontana järjestetyn opetuksen lisäksi normaalin tutkintotavoitteisen opetuksen ryhmiin.

Yhteistyöorganisaation kanssa toteutettu malli

Yhteistyömallissa avointa ammattikorkeakouluopetusta tuottavat myös muut, esimerkiksi kesäyliopistot tai maakuntakorkeakoulut. Avoin ammattikorkeakouluopetus järjestetään yhteistyössä ammattikorkeakoulun kanssa alueellisten koulutustarpeiden mukaisesti. Opetus toteutetaan ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien ja tutkintovaatimusten mukaisesti. Ammattikorkeakoulu vastaa opettajien pätevyydestä, opetuksen vastaavuuden hyväksymisestä ja opintosuoritusten rekisteröinnistä. Suoritetuista opinnoista annettavat todistukset ovat samanarvoisia kuin ammattikorkeakoulun itsensä antama vastaava todistus.

2.6 Avoimen ammattikorkeakoulun rahoitus

Avointa ammattikorkeakoulutoimintaa rahoitetaan ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta erillään, opetusministeriön vuosittain myöntämällä toiminta-avustuksella. Valtionavustus saa kattaa enintään 80 % toiminnan kokonaiskustannuksista. Opetusministeriö on tukenut avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa vuodesta 1997 lähtien vakinaisen toimiluvan saaneissa ammattikorkeakouluissa. Vuodesta 2000 rahoitus on kehittynyt seuraavasti:

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Määrä (t€)	1 513	2 253	2 526	3 176	3 194	3 194	3 194

Vuoden 2001 määrärahan lisäys johtui kaikkien ammattikorkeakoulujen vakinaistamisesta ja siten niiden mahdollisuudesta tarjota avoimen ammattikorkeakoulun opintoja. Vuonna 2003 avoimen ammattikorkeakouluopetuksen lisäys johtui aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmän muutoksesta aiheutuneesta kompensatiosta. Vuosina 2003–2005 avustuksen määrä on ollut yhteensä noin 3,2 miljoonaa euroa/vuosi.

Opetusministeriö sopii kullekin ammattikorkeakoululle myönnettävän avoimen ammattikorkeakouluopetuksen määrärahan suuruudesta tavoitesopimuksessa ja siihen sisältyvissä vuosittaisissa lisäpöytäkirjoissa. Avustuksen määräytymisen perusteena käytetään ammattikorkeakoulun suhteellista osuutta sopimusneuvottelua edeltäneenä vuonna avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritetuista opintoviikoista sekä muiden kuin omien opiskelijoiden määrää avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa. Toiminta-avustuksen vakaus on pyritty turvaamaan myöntämällä kaikille ammattikorkeakouluille vähintään 20 000 euron suuruinen määräraha, jota on korotettu asteittain edellä mainitulla tavalla.

Opiskelijoilta perittävät maksut

Toiminta-avustuksen lisäksi opiskelijoilta perittävillä maksuilla katetaan avoimen ammattikorkeakoulun toiminnasta aiheutuvia kuluja. Ammattikorkeakoulujen opetuksesta perittävien maksujen perusteista annetun opetusministeriön asetuksen (236/2003) mukaan

"avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa voidaan opiskelijalta periä maksu enintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuneiden todellisten kustannusten mukaan. Maksu voidaan periä kuulustelulta, päivältä, opintoviikolta tai lukuvuodelta. Erityisestä syystä maksu voidaan periä todellisia kustannuksia pienempänä tai jättää perimättä."

"Jos ammattikorkeakoulu saa avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen tai ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitettuun muuhun aikuiskoulutukseen julkista rahoitusta, maksu määrätään koulutuksen järjestämisestä aiheutuneiden todellisten kustannusten mukaan ja maksun suuruutta laskettaessa julkinen rahoitus otetaan vähennyksenä huomioon."

Ammattikorkeakoulujen perimät opiskelijamaksut avoimessa ammattikorkeakoulussa tapahtuvasta opiskelusta vaihtelevat eri ammattikorkeakoulujen välillä. Osallistumismaksut määräytyvät pääsääntöisesti suoritettujen opintojen laajuuden ja opetusmuodon perusteella. Maksun suuruus vaihtelee 40–80 euroa/opintoviikko. Suurimmalla osalla ammattikorkeakouluista se sijoittuu keskimäärin 50 euroa. Joissain ammattikorkeakoulussa on käytössä myös lukuvuosimaksu (170–250 euroa), jonka maksamalla opiskelija voi opiskella rajoittamattoman määrän avoimen ammattikorkeakoulun opintojaksoja lukuvuoden aikana. Lukuvuosimaksua lukuun ottamatta opintomaksut ovat keskimäärin korkeampia kuin avoimessa yliopistossa perityt vastaavat maksut.

Ammattikorkeakoulut myöntävät opintomaksuista erisuuruisia alennuksia avoimessa ammattikorkeakouluissa opiskeleville erityisryhmille. Yleensä annettu alennus on 50 %. Erityisryhmiä ovat mm. ammattikorkeakoulun opiskelijat suorittaessaan tutkintoon kuulumattomia opintoja, työttömät ja eläkeläiset. Myös varusmiehille, toisen asteen opiskelijoille, henkilökunnalle ja alumniyhdistyksen jäsenille on voitu myöntää alennus. (Mattila 2003)

Muu rahoitus

Ammattikorkeakoulut voivat suunnata myös käytössään olevaa muuta rahoitusta avoimen ammattikorkeakouluopetuksen kehittämiseen. Lisäksi avointa ammattikorkeakouluopetusta on tuettu esimerkiksi ylläpitäjän tai muilta yksityisiltä tukirahoittajilta (esim. säätiöt) saaduilla tuloilla sekä ESR -rahoituksella (Euroopan sosiaalirahasto). Muun rahoituksen osuus on pientä verrattuna perustoimintaa varten myönnettyyn valtionavustukseen ja opiskelijamaksuihin.

2.7 Avoin ammattikorkeakoulu alueellisissa yhteistyöverkostoissa

"Osaaminen ja koulutus ovat keskeisiä alueiden kilpailukyvyyn ja kehittymisen tekijöitä. Suomen kansallinen menestyminen sekä tuotannon ja työpaikkojen säilyminen Suomessa edellyttävät määrätietoista panostamista osaamiseen." (Neuvottelutulos tulopoliittiseksi sopimukseksi vuosille 2005–2007, 29.11.2004)

Avoin ammattikorkeakoulu omalta osaltaan edistää aluestrategioiden toteutumista. Se tukee alueen osaamistason nousua, mahdollistaa yksilöiden ammatillista kasvua ja elinikäistä oppimista sekä vastaa alueen työelämän tarpeisiin. Verkottumalla joustavasti alueellaan muiden toimijoiden kanssa avoimella ammattikorkeakouluopetuksella voidaan laajentaa opintotarjontaa alueille, joilla muuten ei olisi vastaavaa koulutusta tarjolla.

Suomalaista koulutusta on kehitetty muun muassa alueellisen tasa-arvon periaatteen pohjalta. Koulutuspolitiikan keskeinen tavoite on ollut tarjota asuinpaikasta riippumatta kaikille kansalaisille mahdollisimman tasavertaiset opiskelumahdollisuudet. Alueellista koulutustarjontaa hyödyntämällä tavoitteena on saada maan lahjakkuusreservit tehokkaasti käyttöön niin, että asuinpaikka, varallisuus tai muut seikat eivät muodostuisi kouluttautumisen esteiksi. Alueellisella koulutustarjonnalla pyritään vaikuttamaan myös siihen, että maan eri alueille jäisi riittävästi osaavaa työvoimaa. (Alueellinen kehittämisstrategia 2003–2013, Opetusministeriö)

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003–2008 mukaan

"ammattikorkeakoulujen rakennetta ja koulutustarjontaa kehitetään sellaiseksi, että ammattikorkeakoulu alueellisen innovaatiojärjestelmän keskeisenä toimijana kykenee aikuiskoulutuksella ja palvelutoiminnallaan tukemaan toiminta-alueensa kuntien, niiden alueella toimivien yritysten ja työyhteisöjen sekä kansalaisten omia kehittämistavoitteita."

Vastaavasti koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategiassa vuoteen 2013 tavoitteeksi on asetettu, että

"Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistä maakuntakorkeakouluverkostoa kehitetään vastaamaan alueellisiin koulutustarpeisiin. Verkostoa vahvistetaan kehittämällä avoimia korkeakouluopintoja ja muuta aikuiskoulutusta sekä omaehtoiseen sivistystarpeeseen liittyvää koulutusta elinkeinoelämän ja muun työelämän tarpeista lähtien."

Aluekehitysvaikutus vaatii eri ympäristöissä erilaisia toimia. Valtakunnallista toiminta-aluetta tavoitellaan aktiivisella verkko-opetustarjonnalla. Maakunnallisia toimintamalleja ovat mm. maakuntakorkeakoulut. Seudullisia toimintamalleja tehdään läheisessä yhteistyössä koulutuksen toteutuksesta vastaavien eri koulutusorganisaatioiden kanssa (esim. metropolialueen yhteistyö). Paikallista toimintaa harjoitetaan ammattikorkeakoulun eri toimipisteissä.

Avoin ammattikorkeakoulu on yksi alueiden kehittämisen edistäjä. Tasapainoinen panostus koulutukseen, tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä muuhun palvelutoimintaan voi vaihdella alueesta riippuen. Toiminnan alueellisen vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, että alueen tarve ja koulutustarjonta kohtaavat toisensa aidosti ja seutukunnille muodostuu yhteinen tahtotila siitä, mitä koulutusta tarvitaan, miten avoimen ammattikorkeakoulun koulutustarjonnalla voidaan tukea seutukuntaa ja mihin tutkimus- ja innovaatiotoimintaa pitää kohdentaa alueen kehittämiseksi ja kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi.

Eri ammattikorkeakoulujen toiminta-alueilla on lähdetty kehittämään alueellista koulutuksen suunnittelun, toteutuksen ja markkinoinnin yhteistyötä. Esimerkkeinä hyvistä käytännöistä voi pitää Lapin maakuntakorkeakoulua ja Pirkanmaan maakunnan yhteistyötä.

Lapin maakuntakorkeakoulu

Lapin maakuntakorkeakoulun muodostavat Lapin yliopisto, Lapin kesäyliopisto, Kemi - Tornion ammattikorkeakoulu ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Maakuntakorkeakoulun tehtävänä on osaamisen siirtäminen Lapin seutukunnille. Yliopistolla on perinteet ja profiilinsa koulutuksen tuottajana alueella. Avoin yliopisto toimii väylänä tutkinto-opiskeluun. Ammattikorkeakoulujen myötä maakuntakorkeakoulun toiminnassa on korostunut ammatillinen osaaminen ja sen tuottaminen alueella. Avoimen ammattikorkeakoulun merkitys yhteistyöverkostossa lisääntyy koko ajan; maakuntakorkeakouluyhteistyö aletaan nähdä myös

ammattikorkeakoulun markkinoinnin ja opiskelijarekrytoinnin välineenä. Avoin ammattikorkeakoulu toimii verkoston vahvistajana tuoden tarjontaan ammattikorkeakoulun opetus-suunnitelman mukaisia tutkinnon moduuleja. Maakuntakorkeakoulun tarjontaa kehitetään alueen tarpeen mukaan oppija- ja aluelähtöisesti. Tarve- ja ennakoitiselvityksiä tehdään seutukunnallisissa yhteistyöelimissä, joissa ovat edustettuina kuntien elinkeinojohto, sivistystoimen edustajat, toisen asteen koulutuksen ja maakuntakorkeakoulun edustajat. Selvitysten pohjalta löydetään ne alat, joilla on hyötyä lappilaisten korkeakoulujen koulutustarjonnasta ja toiminnasta. Näistä kootaan seutukunnan osaamisstrategia. Toiminta palvelee alueen kehittymistä ja sitouttaa alueen toimijoita yhteisen tahtotilan toteuttamiseen.

Pirkanmaan maakunnan yhteistyö

Pirkanmaalla yhteistyöverkostossa toimivat Tampereen, Pirkanmaan ja Hämeen ammattikorkeakoulut sekä Tampereen yliopisto, Tampereen teknillinen yliopisto ja kesäyliopisto.

Yhteisellä markkinoinnilla on keskeinen rooli yhteistyössä. Avoin yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetus Pirkanmaalla -esite julkaistaan kaksi kertaa vuodessa ja jaetaan Tampereen alueen kotitalouksiin sekä korkeakoulukoordinaattoreiden välityksellä Pirkanmaan seutukuntiin. Seutukunnissa toimivat korkeakoulukoordinaattorit keräävät myös alueiden koulutus-, tutkimus- ja kehittämistarpeita sekä edistävät koulutuksen saatavuutta seutukunnissa.

Tampereen ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulujen yhteistyö toisen asteen koulutusorganisaatioiden kanssa on käynnistynyt Lounais-Pirkanmaan, Ylä-Pirkanmaan ja Tampereen seutukunnissa.

Pirkanmaan lukiodien ja ammatillisten oppilaitosten kanssa on solmittu jo yli 40 yhteistyösopimusta. Sopimusten tavoitteena on lisätä toisen asteen oppilaitosten opiskelijoiden tiedon saantia ja kokemusta ammattikorkeakouluopinnoista. Sopimus antaa opiskelijoille mahdollisuuden suorittaa opintoja ammattikorkeakoulussa jo ennen hakeutumista tutkinto-opiskelijaksi. Eri koulutusasteiden yhteistyötä kehitetään ja mallinnetaan Vammalan seudun ESR -hankkeessa *"Nivelvaiheen yhteistyö Vammalan seutukunnalla"*. Tampereen ammattikorkeakoulu osallistuu hankkeeseen avoimen ammattikorkeakoulun kautta.

3 Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämistarpeet

3.1 Koulutuspoliittinen tehtävä

Avoimen ammattikorkeakoulun on oltava avoin mahdollisuus yksilön ammatilliseen kasvuun ja itsensä kehittämiseen. Alueen kilpailukyvyyn ja elinvoimaisuuden edistäjänä koulutus on keskeinen vaikuttaja. Avoimen ammattikorkeakoulun tehtävänä on mahdollistaa aikuisopiskelijalle osaamisen päivittäminen ja uuden tiedon hankinta.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003–2008 todetaan, että

"aikuiskoulutusta kehitetään elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti. Kattava aikuiskoulutusta järjestävä oppilaitosverkosto turvaa koulutuksen alueellisen saatavuuden."

Ammattikorkeakoulujen osalta todetaan, että niiden

"rakennetta ja koulutustarjontaa kehitetään sellaiseksi, että ammattikorkeakoulu alueellisen innovaatiojärjestelmän keskeisenä toimijana kykenee aikuiskoulutuksella ja palvelutoiminnallaan tukemaan toiminta-alueensa kuntien, niiden alueella toimivien yritysten ja työyhteisöjen sekä kansalaisten omia kehittymistavoitteita."

Edelleen,

"Aikuiskoulutuksen ohjausta kehitetään siten, että koulutusta voidaan suunnitella, seurata ja mitoitaa kaikilla asteilla kokonaisuutena ja suunnata väestön ikä- ja koulutusrakenteen sekä työelämän tarpeiden mukaisesti. Ammattikorkeakouluissa lisätään järjestelyjä, jotka helpottavat aikuisopintojen suorittamista työn ohella."

"Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjontaa laajennetaan ja se suunnataan ensisijaisesti muille kuin ammattikorkeakouluopiskelijoille. Kehittämistoimilla parannetaan koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja tasa-arvoa. Laaditaan avoimen ammattikorkeakoulun kehittämispolitiikkaa koskeva toimenpideohjelma."

Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosille 2006–2009 todetaan, että

"korkeakoulujen aikuiskoulutuksen kehittämistavoitteena on, että korkeakoulut voivat tarjota riittävästi työikäiselle aikuisväestölle soveltuvia koulutusmahdollisuuksia tutkintoon johtavassa koulutuksessa, vastata korkeakoulututkinnon suorittaneen väestön osaamisen ja asiantuntemuksen jatkuvasta kehittämisestä sekä edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja korkeakoulujen alueellista vaikuttavuutta."

"Avoimen ammattikorkeakoulun tarjontaa laajennetaan ja vahvistetaan koulutuksen saavutettavuuden lisäämiseksi."

Koulutuspoliittisia haasteita

Ammattikorkeakoulun koulutuspoliittisen tehtävän toteuttamiseen liittyy useita erilaisia kehittämistarpeita. Tällä hetkellä merkittävimpiä haasteita ovat seuraavat:

- ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän uudistaminen
- kaksipuolaisen tutkintojärjestelmän toteuttaminen
- tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistaminen
- ammattikorkeakoulujen roolin vahvistaminen alueellisen innovaatiojärjestelmän osana
- ammattikorkeakouluopintojen kehittäminen ja
- tehokkaan ammattikorkeakouluverkon kehittäminen.

Ammattikorkeakoulun tehtävistä avoin ammattikorkeakoulu täyttää seuraavia tehtäviä:

- koulutus: joustava tapa kehittää ammatillista osaamista, tuo alueille korkeakoulutoimintaa ja mahdollistaa alueen elinkeinoelämälle tietoisuuden koulutuksen kautta tapahtuvasta kehittämismahdollisuudesta
- tutkimus ja kehittäminen: avoin ammattikorkeakoulu hyödyntää tehtyä tutkimusta ja mahdollistaa kehittämishankkeiden teon elinkeinoelämässä osana koulutusta
- aluekehitysnäkökulma: avoin ammattikorkeakoulu vastaa alueen tarpeisiin ja ennakoii niitä opintotarjonnassaan.

Yksilön kannalta toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset merkitsevät seuraavia avoimen ammattikorkeakoulun kehittämistarpeita:

- yksilöiden elinikäisestä oppimisesta huolehtiminen
- väestön ikääntymisen haasteet ja työmarkkinoiden vaatimat muutokset
- tutkintoon johtaviin opintoihin ohjaavan väylän muodostaminen
- lisääntyvä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutustarve.

3.2 Rahoitusjärjestelmän ja mitoituksen kehittäminen

Avointa ammattikorkeakouluopetusta rahoitetaan pääosin valtion avustuksella. Erillinen valtionavustus on taannut avoimen ammattikorkeakoulutoiminnan myönteisen kehittymisen ja laajentumisen. Avoimen ammattikorkeakouluopetukseen osallistuneiden määrä ja avoimes-

sa ammattikorkeakoulussa suoritettujen opintojen määrä on kasvanut vuosittain noin 20–25 %. Myös avustuksen määrä on kasvanut vuodesta 2000 kaksinkertaiseksi. Vuodesta 2003 lähtien määrärahaa ei ole voitu lisätä. Samaan aikaan toiminnan volyymi on jatkanut tasaisesti kasvuaan. Haasteena on jatkossa sovittaa yhteen laajentumisen mahdollistaminen ja toimintaan osoitettujen määrärahojen myönteinen kehittyminen.

Valtionavustus on jaettu ammattikorkeakoulujen kesken siten, että rahoitusta on suunnattu erityisesti niille ammattikorkeakouluille, jotka ovat lisänneet avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjontaa aktiivisimmin. Toiminnan volyymiin sidottujen myöntämiskriteerien käyttäminen on kannustanut kehittämään avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjontaa.

Rahoituksen suuntaaminen ei ole aina vastannut odotetulla tavalla nopeasti kehittyneeseen toimintaan, sillä rahoituksen perustana oleva tarkasteluajanjakso on kohdistunut aina edeltäneen vuoden tuloksiin ja sen aikana saavutettuun suhteelliseen osuuteen suorituksista. Toisin sanoen vuodelle 2006 myönnettävän määrärahan suuruus perustuu vuonna 2004 saavutettuihin määrällisiin tuloksiin.

Rahoituksen perusteen määrittelyssä käytetään ammattikorkeakoulun AMKOTA-järjestelmään täydentämiä tunnuslukuja. Osittain tulkinnanvaraisista ohjeista johtuen tilastointi ei ole kaikilta osin yhdenmukaista kaikkien ammattikorkeakoulujen kohdalla.

Yhtenäinen tilastointi edellyttää seuraavien toimenpiteiden huomioimista:

- Avoimeksi ammattikorkeakouluopetukseksi tilastoidaan vain ne opintojaksot, jotka löytyvät järjestävän ammattikorkeakoulun omasta, jonkin koulutusohjelman opetussuunnitelmasta.
- Ammattikorkeakouluopiskelijoiksi tilastoidaan jatkossakin erikseen ulkopuoliset osallistujat ja heidän suorituksensa sekä erikseen oman ammattikorkeakoulun tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat opiskelijat ja heidän suorituksensa.
- Opintosuoritusten määrä tilastoidaan vain hyväksytysti suoritettujen opintopisteiden osalta. Keskeneräisiä tai kesken jätettyjä avoimen ammattikorkeakoulun opintoja ei tilastoida AMKOTA -järjestelmään.
- Jokaisen ammattikorkeakoulun tulee luoda menettelyt, joilla niiden omista opintohallintojärjestelmistä AMKOTA -järjestelmään siirrettävät tiedot ovat yhtenäisiä ja ammattikorkeakoulujen kesken vertailukelpoisia.
- Yhteistyössä (useamman ammattikorkeakoulun yhteispisteessä tai maakuntakorkeakoulussa tai vastaavissa) toteutettujen suoritusten tilastoinnista tulee sopia yhteistyöorganisaatioiden kesken, jotta vältetään päällekkäinen tilastointi.

3.3 Opetus, ohjaus- ja neuvontapalvelut

Avoimen ammattikorkeakoulun tehtävän kirkastamista vaikeuttavat opintotarjonnan hajanaisuus ja laajojen opintokokonaisuuksien suorittamisen vähäisyys. Käytettävissä olevien resursien tehokas ja taloudellinen käyttö sekä yhteistyön lisääminen alueen eri toimijoiden välillä toiminnan tehostamiseksi on ajankohtainen tehtävä. Avoimen ammattikorkeakoulun toiminnan laajentamiseksi ja uusien kohderyhmien saamiseksi mukaan opetukseen on syytä tarkastella avoimen ammattikorkeakoulun asemaa ja tehtävää osana ammattikorkeakoulun aikuis-koulutusta. Koulutusjärjestelmässä on monia resursointikohteita, joten avoimen ammattikorkeakoulun koulutuspoliittinen tehtävä on tärkeä määritellä koulutustuotteiden joukossa.

Opetuksen järjestäminen aikuisille oppijoille sopivaksi on avoimen ammattikorkeakoulun suuri haaste. Opetuksen sisällöllisen kehittämisen lisäksi kehityskohteena on myös erilaisten

opetusmenetelmien ja suoritusmuotojen kehittäminen aikuisopiskelua tukeviksi toimintatavoiksi.

Avoimen ammattikorkeakoulun tunnettuuden lisäämiseksi ammattikorkeakoulujen sisällä henkilöstölle on syytä tiedottaa mahdollisuuksista toimia avoimessa ammattikorkeakoulussa. Opetuksen onnistumisen kannalta on oleellista, että opettaja kokee tärkeäksi opetuksen avoimessa ammattikorkeakoulussa ja hänelle luodaan riittävät edellytykset opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Ammattikorkeakoulun on mahdollistettava opettajan valmiuksien kehittyminen aikuisopetuksessa. Toimiminen avoimessa ammattikorkeakoulussa on huomioitava työsuunnittelussa riittävästi resursoituna.

Hyvänä käytänteenä avoimen ammattikorkeakoulun tunnettuuden lisäämiseksi ammattikorkeakoulun sisällä voidaan mainita Jyväskylän ammattikorkeakoulun tuottama *"Survival Kit"* -tietopaketti: *Avoim amk – mikä se on ja miten siitä selvitään*. Tietopaketissa on kuvattuna lyhyesti opettajille avoimen ammattikorkeakoulun toiminta, opiskelijat, opintotarjonta, opiskelumuodot ja yhteyshenkilöt. Tietopaketissa kerrotaan erityisesti hallinnolliset käytännöt, kuinka tulee toimia verkkotunnusten, opintosuoritusten rekisteröintien ja vastaavien kanssa. Tietopaketti sisältää myös kuvauksen erillistarjonnan ryhmien opetusjärjestelyistä ja integroitujen opintojen järjestämisestä Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

Aikuiskoulutuksen opetusjärjestelyt ovat edelleen hyvin pitkälti hakeneet mallinsa nuorisoasteen opetuksesta ja samat toimintatavat on siirretty helposti opetukseen avoimessa ammattikorkeakoulussa. Avoimessa ammattikorkeakoulussa on kuitenkin syytä hyödyntää erilaisia opetuksen tarjontamalleja. Seuraavassa käsitellään erilaisten opetusjärjestelyjen kehittämiskohteita:

Erillistarjonta

- opiskelijoiden henkilökohtaisen oppimissuunnitelman laadinta
- ohjaus- ja neuvontapalvelut
- työaikavarausten teko opettajien työsuunnitelmiin ajoissa ja riittävästi resursoituna.

Integroitu opetus

- ohjaus- ja neuvontapalvelut
- aikatauluongelmat (opinnot useimmiten nuorisoasteen aikataulun mukaisesti)
- opetuksen sisällön kohdentuminen pääosin ilman työelämäkokemusta oleville nuorille
- miten luoda opinnoista aikuisten ja nuorten yhteinen oppimisprosessi, jossa huomioidaan aikuisen aiempi osaaminen, sen jakaminen nuorten opiskelijoiden kanssa ja aikuisen ammatillisen kasvun mahdollistaminen.

Elinikäisen oppimisen, ura- ja elämänsuunnittelun tueksi ammattikorkeakouluissa tarvitaan ohjaus- ja neuvontapalveluita. Kun avoimessa ammattikorkeakoulussa on tavoitteena laajempien tutkinnon osien suorittaminen, tarvitaan ohjaus- ja neuvontatyötä yhä enemmän. Erityisesti tutkintoa suorittamaan hakeutuvien kohdalla ohjauksella edistetään opintoihin sitoutumista ja niissä edistymistä. Monelle opiskelijalle koulutuksen aloittaminen voi olla pitkän tauon jälkeen haasteellista; epävarmuus omista opiskelutaidoista, oman elämän rytmittäminen työn, perheen, vapaa-ajan ja opiskelun kesken voi olla työlästä.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa toteutettu *ACCESS – perusvalmiudet elinikäiselle oppimiselle* -hanke tuotti aikuisten ohjauksen tilanteeseen seuraavia tuloksia:

- aikuisopiskelijalla on monenlaisia ohjaustarpeita: oppimaan oppiminen, opiskelutaidot ja -valmiudet, elämäntilanteisiin, opiskeluprosessiin ja ammatilliseen kehittymiseen liittyviä tarpeita
- ohjaajat kokivat arkipäivän työnsä vaativaksi, mutta antoisaksi. He halusivat ohjauksen kehittyvän yhteisöllistä ohjausvastuuta edistävään suuntaan
- opiskelijat toivoivat, että heidät kohdataan kokonaisvaltaisina ihmisinä, ei vain opiskelijoina. Hyvän ohjauksen tunnusmerkkejä ovat aika, tila ja kunnioittaminen.

Hankkeen yhteenvetona todetaan, että ohjauksen on oltava rakenteellinen osa aikuiskoulutusta, opiskelijalla on oltava mahdollisuus ohjaukseen koko opintojensa ajan ja ammattikorkeakoulun tulee edistää yhteisöllisen ohjausvastuun toteutumista ja tukea, jotta opiskelijan kokonaisvaltainen kohtaaminen onnistuu käytännön ohjaustyössä.

Tällä hetkellä avoimen ammattikorkeakoulun ohjaus- ja neuvontapalvelut on järjestetty hyvin sattumanvaraisesti. Pääasiassa niistä vastaavat avoimen ammattikorkeakoulun yhdys henkilöt ja koulutussuunnittelijat. Tarvetta koulutusaloilla tapahtuvaan ohjaukseen ja neuvontaan on runsaasti. Avoimen ammattikorkeakoulun avulla ammattikorkeakoulut voivat saada motivoituneita ja sitoutuneita, tavoitehakuksia tutkinto-opiskelijoita, mikäli opinnot avoimessa ammattikorkeakoulussa on koettu myönteisiksi oman kehittymisen mahdollistajiksi. Ohjaus- ja neuvontapalveluilla on keskeinen sitouttava ja motivoiva tehtävä.

Sähköistä ohjaus- ja neuvontapalvelua tarvitaan avoimen ammattikorkeakoulun toiminnassa, mutta ohjauksessa ja neuvonnassa keskeinen tehtävä on yksilön henkilökohtaisen oppimisen tukeminen. Tällöin on tarve henkilökohtaisesta ohjauksesta ja opiskelijan kohtaamisesta yksilönä.

Avoimen ammattikorkeakoulun ohjaus- ja neuvontapalveluissa on tarpeen pyrkiä siihen, että avoin ammattikorkeakoulu palvelee opiskelemaan pyrkiviä ns. yhden luukun -periaatteella, jolloin opintoja suunnitteleva palvelee yhdessä paikassa yleisohjauksen osalta, mutta ohjataan edelleen koulutusohjelmaan sisällöllisen ohjauksen piiriin.

3.4 Tunnettuuden lisääminen ja markkinointi

Avoimen ammattikorkeakoulun tunnettuus voidaan jakaa kolmeen tasoon:

- ammattikorkeakoulun sisäinen tunnettuus
- alueellinen tunnettuus ja
- valtakunnallinen tunnettuus.

Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen markkinoinnista vastaavat pääasiassa ammattikorkeakoulut itse. Avoimen ammattikorkeakoulun markkinoinnilla on oltava selkeä yhteys ammattikorkeakoulun muuhun markkinointiin, jotta voidaan hyödyntää kattavasti markkinoinnin ammatilaisia. Painettu markkinointimateriaali vanhentuu nopeasti ja siksi avoimen ammattikorkeakoulun markkinoinnissa ja tunnettuuden lisäämisessä verkkotiedotteilla ja sähköisellä medially on tulevaisuudessa yhä merkittävämpi asema. Avoimen ammattikorkeakoulun toiminnan markkinoinnin tulee olla tietoa tuottavaa ja toteutettuna aikuisten elämää lähellä olevilla mediakeinoilla. Markkinoinnissa on myös huomioitava ne, jotka eivät käytä tietotekniikkaa tiedonhaussa.

Valtakunnalliset mediakampanjat lisäävät jonkin verran tunnettuutta, mutta vaikuttavimmaksi koetaan alueellinen tunnettuus. Hyviä keinoja toiminnan tunnetuksi tekemiseksi ovat

työvoimahallinnon tietoiskut, paikalliset messut, ammattikorkeakoulun esittelypäivät, toisen asteen opiskelijoille kohdennetut tutustumisopinnot, suoramarkkinointikirjeet yrityksiin ja yhteisöihin sekä paikalliset lehtikampanjat tai yhden ammattikorkeakoulun tai useamman toimijan yhdessä tuottama koulutuslehti.

Kansainvälistä tunnettua tullaan jatkossa tarvitsemaan enemmän, mikäli kiinnostus suorittaa erityisesti verkko-opintoja ulkomailla lisääntyy Suomesta poismuuttaneiden (opiskelu-, työ- tai perhesyiden vuoksi) keskuudessa.

3.5 Sähköisen asioinnin kehittäminen

Ammattikorkeakouluissa on viime vuosina tehty useita selvityksiä sähköisen asioinnin kehittämiseksi. Sähköisen asioinnin muodostaminen kiinteäksi osaksi avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa edesauttaa seuraavia asioita:

- yhteiset tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalvelut
- sähköinen yhteismarkkinointi
- toiminnan tilastointi ja tavoiteohjaus.

Sähköisen asioinnin kehittämistarpeena on saada aikaan yksi yhteinen valtakunnallinen avoimen ammattikorkeakoulun portaali, joka toimisi markkinoinnin, neuvonnan ja sähköisen asioinnin välineenä. Tietotekniikan kehittyessä nähdään yhtenä mahdollisuutena monipuolisten sähköisten palvelujen kehittäminen, erityisesti opintoihin ilmoittautumisen ja opintosuoritusten seurannan tueksi.

Sähköisessä asiointissa ongelmallista on tietojen päivittäminen ja järjestelmän ylläpito. Eri ammattikorkeakoulujen järjestelmien olisi oltava yhteensopivat tiedonsyötön ja päivitysten vuoksi, jotta välttyttäisiin päällekkäisiltä töiltä ja tietojen käsityöltä.

Avoimen ammattikorkeakoulun opintoihin ilmoittautuminen ja laskun käsittely sähköisesti on tarpeellinen opiskelijahallinnon joustavuuden lisäämiseksi. Avoimen ammattikorkeakoulun neuvonta- ja ohjauspalveluja voitaisiin siirtää verkkopalveluiksi niiltä osin, kun on kyse avoimen ammattikorkeakoulun toiminnan tunnetuksi tekemisestä. Opintoihin liittyvä ns. substanssiohjaus ja -tiedotus on koulutusohjelmasedonnainen ja siinä henkilökohtaisella ohjauksella on suuri merkitys.

3.6 Koulutuksen alueellinen saavutettavuus ja yhteistyö

Avoimen ammattikorkeakoulun toiminnalla mahdollistetaan korkeakoulutasoinen koulutus sellaisille paikkakunnille, joilla muuten ei ole korkeakoulutoimintaa. Verkko-opinnot, erillisyryhmissä tapahtuvan koulutuksen tuominen paikkakunnalle ja yhteistyö eri koulutusorganisaatioiden välillä edesauttavat alueen elinvoimaisuutta ja väestön ammatillisen osaamisen kehittämistä.

Haasteena on saada riittävän kattava käsitys eri alueiden osaamistarpeesta ja suunnata tarjonta eri kohderyhmälle. Keskeistä avoimen ammattikorkeakoulutoiminnan suunnittelussa on määritellä, kenelle avoimen ammattikorkeakoulun opintotarjonta laaditaan, mihin tarpeeseen sekä kenen kanssa mahdollisessa yhteistyössä. Järjestettäessä paikkakunnalle avointa ammattikorkeakouluopetusta on huomioitava paikkakunnan koulutuskysyntä ja -tarve.

Resurssien oikean kohdistamisen vuoksi on tärkeää suunnitella ja koordinoida koulutus- tarjontaa yhdessä alueen muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Avoimen ammattikorkeakoulun opetus saattaa olla syytä tarjota tutkintotavoitteiseen opetukseen integroituna opetuksena, mikäli alueella ei ole riittävästi kysyntää erillisenä ryhmänä toteutettavalle opetukselle.

Eri alueilla olisi saatava aikaan alueellisia yhteistyömalleja, joissa voidaan ottaa huomioon kansalaisten ja työelämän tarpeet. Avoimella ammattikorkeakoululla on merkittävä rooli kehittyvissä maakuntakorkeakouluhankkeissa.

Yhteistyö muiden koulutusorganisaatioiden kanssa edellyttää avoimen ammattikorkeakoulun oman tehtävän ja alueellisen yhteistyön tavoitteiden täsmentämistä niiden omassa ja aluestrategioissa. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen päivittäessä yhteisiä aluestrategioita niiden tulee tarkastella avoimen ammattikorkeakoulun ja avoimen yliopiston koulutustarjonnan suuntaamista sekä työnjaon ja yhteistyön kehittämistä alueella. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen laajentumisen kannalta olisi hyödyllistä lisätä ammattikorkeakoulujen välistä yhteistyötä yhteisen avoimen opetustarjonnan kehittämiseksi. Yhteistyö muiden koulutusorganisaatioiden kanssa edistää osaltaan ammattikorkeakouluopintojen alueellista saavutettavuutta. Yhteistyön on perustuttava sopimukseen, jossa määritellään yhteistyön periaatteet. Vastuu opintojen ammattikorkeakoulutasoisuudesta on ammattikorkeakouluilla ja taso varmistetaan ammattikorkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmän mukaisesti.

3.7 Opetustarjonnan kehittäminen

Avoimen ammattikorkeakoulun opintotarjonnan kehittämisessä pyritään keskittymään monipuolisesti eri-ikäisen väestön yksilöllisten koulutusmahdollisuuksien ja alueen työelämässä tarvittavan osaamisen edistämiseen. Ammattikorkeakouluissa tulisi jatkossa miettiä sitä, millaisena kokonaisuutena opiskelu avoimessa ammattikorkeakoulussa näyttäytyy opiskelijalle. Opiskelijalla on usein yli koulutusohjelmien ja yksittäisten opintojaksojen ulottuva perspektiivi ja motiivi, jota yksin toimivalla tai useaa erilaista opintojaksoa koordinoivalla avoimesta ammattikorkeakoulusta vastaavalla opettajalla tai vastaavalla suunnittelijalla ei välttämättä ole.

Opetustarjonnassa on tällä hetkellä laajuudeltaan hyvin suppeita, 1–3 opintoviikon laajuisia opintojaksoja. Opintojaksotarjonnan kokonaissuunnittelun olisi syytä lähteä suuremmista kokonaisuuksista, jotka on mahdollista jakaa osasuoritteiksi. Tällainen kumulatiivinen opetustarjonnan suunnittelu mahdollistaa yksilöiden osallistumisen eri vuosina eri osioihin, sillä työelämän muutokset ja aikataulut sekä sitoutumisvaikeus laajoihin kokonaisuuksiin voi estää monia aloittamasta opintoja avoimessa ammattikorkeakoulussa. Opintojaksoille tarvitaan myös erilaisia suoritustapoja, jotka tukevat osallistujien osaamisen kehittymistä.

Ammattikorkeakoulujen tulee huolehtia myös siitä, että ennakkotietoja edellyttäviä opintoja vastaavia edeltäviä avoimen ammattikorkeakoulun opintoja on saatavilla, jotta opinnot eivät rajaudu ainoastaan ammattikorkeakoulututkintoa suorittaville opiskelijoille. Toisin sanoen ammattikorkeakoulun laatiessaan avoimen ammattikorkeakoulun opetustarjontaa on huolehdittava siitä, että opinnot ovat todella avoimia ja mikäli esitietoja tarvitaan, tarjonnassa on ollut tai on vaadittavat edeltävät opintojaksot.

Opetustarjonnan laadinnassa on syytä ottaa huomioon erilaiset mahdolliset avoimen ammattikorkeakoulun kohderyhmät. Avoimen ammattikorkeakoulun opinnot ovat aina opetussuunnitelman mukaisia ammattikorkeakoulun tarjoamia opintoja, jotka muodostavat tavoitteellisia, kumulatiivisia kokonaisuuksia. Avoimen ammattikorkeakoulun kautta voidaan rakentaa väyliä tutkintoon johtavaan koulutukseen. Mm. Tampereen ammattikorkeakoulun

tutkintosäännössä todetaan seuraavaa:

Ammattikorkeakoulu tarjoaa mahdollisuuden suorittaa opintoja myös avoimessa ammattikorkeakoulussa, jolloin avoimen ammattikorkeakoulun opiskelija saa rajoitetun opinto-oikeuden. Opiskelijalta mahdollisesti perittävistä maksuista päättää rehtori tai tämän määräämä. Mikäli opiskelija on suorittanut avoimessa ammattikorkeakoulussa TAMKin koulutusohjelman perusopintoja ja suuntaavia opintoja yhteensä 40 opintoviikkoa, hänellä on mahdollisuus hakea opiskeluoikeutta tutkinto-opiskelijaksi aikuiskoulutuksen haussa.

Erilaisina avoimen ammattikorkeakoulun opetustarjonnan kohderyhminä on havaittavissa seuraavat:

- opintonsa keskeyttäneet
- tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakeutuneet, mutta ilman opiskelupaikkaa jääneet
- opinto-oikeutensa menettäneet ammattikorkeakouluopiskelijat
- toisen asteen opiskelijat
- alan vaihtajat
- korkeakoulututkinnon suorittaneet, työtä vailla olevat ja
- maahanmuuttajat.

Tutkintotavoitteisen ammattikorkeakouluopetuksen ulkopuolelle jää vuosittain noin 60 % ammattikorkeakouluun hakeneista. Esimerkiksi vuonna 2002 koulutukseen hakijoita oli 78 293, joista paikan vastaanotti 30 102 henkilöä. Hakijoista 25–29 -vuotiaita oli 8 177, joista opiskelemaan pääsi 39 %. Ilman opiskelupaikkaa jääneet ovat hyvä ja motivoitunut kohderyhmä, jolle on syytä laatia ammatillista osaamista edistävää opetustarjontaa.

Ammattikorkeakoulujen työelämälähtöisyys ja vahva aikuiskoulutustarjonta mahdollistavat maahanmuuttajille väylän osaamisen kehittämiseen ja tutkinnon suorittamiseen. Maahanmuuttajista noin puolet asettuu pääkaupunkiseudulle. Tällä hetkellä alueella ei joko koordinoita tarpeeksi tai tehdään päällekkäisyyksiä maahanmuuttajien koulutuksen järjestelyissä. Toimintojen suunnittelun ja koordinoinnin tarve on huomattava.

Hyväksilukeminen

Aiempien suoritusten hyväksilukeminen kaipa edelleen selkiyttämistä. Hyväksilukeminen voidaan nähdä joko hallinnollisena toimenpiteenä tai oppiminen prosessina, jolloin hyväksilukeminen ei välttämättä ole aina yksi yhteen -periaatteella tapahtuvaa.

Ammattikorkeakoulujen välisissä hyväksilukemisen käytänteissä on eroavaisuuksia. Opiskelijoiden tasapuolisen kohtelun vuoksi olisi ammattikorkeakoulujen tutkintosääntöihin kirjattava hyväksilukemisen määräykset sekä ilmoitettava opintosuoritusten vastaavuus-/voimassaoloaika. Esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakoulun tutkintosääntö toteaa hyväksilukemisesta seuraavaa:

Ammattikorkeakoulun osastonjohtaja voi myöntää opiskelijalle oikeuden vastaavan aineenopettajan esityksestä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja ja harjoittelua muilla samantasoisilla opinnoilla tai vastaavalla harjoittelulla tai työkokemuksella. Tällaisia opintoja ovat muun muassa avoimessa korkeakoulussa tai Virtuaaliammattikorkeakoulun kautta muissa korkeakouluissa suoritettavat opintoviikoitetut opinnot.

Ammattikorkeakoulujen tutkintosäännössä kuvataan menettely opintojen hyväksilukemisen ja korvaamisen yleisiksi perusteiksi. Yksityiskohtaisista menettelyistä ammattikorkeakoulussa päättää viime kädessä kustakin koulutusohjelmasta vastaava.

Verkko-opinnot

Pyrittäessä tukemaan työelämässä olevien asiakkaiden omaehtoista opiskelua tulisi opetuksessa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikka. Suurella osalla työelämässä toimivista ammattilaisista on tietotekniikan perustaidot, jolloin erillistä tekniikkakoulutusta ei välttämättä tarvita. Verkkovälitteisessä aikuisopiskelussa on usein kyse suuresta työryhmästä, jonka yhteinen asiantuntemus on opiskeltavan aihepiirin kannalta mittava riippumatta siitä, kuka on opettaja ja kuka on opiskelija. Aikuisilla opiskelijoilla on usein tarve päästä alan muiden ammattilaisten kanssa jakamaan ja käsittelemään ajatuksia ja osaamista. Avoimessa ammattikorkeakoulussa toteutettavat verkko-opinnot edellyttävät usein menetelmällisesti ja ohjauksellisesti erilaista toimintatapaa kuin muussa koulutuksessa toteutettavat verkko-opinnot. Yksi keskeinen kehittämiskohde on muodostaa aikuisille oppijoille suunniteltuja ja toteutettuja verkko-opintoja riippumatta opiskelupaikasta. Tässä työssä valtakunnallisella virtuaaliammattikorkeakoululla on merkittävä tehtävä.

Opintopistejärjestelmä

Asetuksen 497/2004 mukaan ammattikorkeakoulut siirtyvät opintopistejärjestelmään. Vuonna 2004 käynnistyneiden opinto-ohjelmien osalta uuteen järjestelmään siirrytään lukuvuoden 2005–2006 aikana. Uudistus liittyy ns. Bolognan prosessiin, jonka tavoitteena on luoda yhtenäinen eurooppalainen korkeakoulutusalue vuoteen 2010 mennessä.

Opintopistejärjestelmään siirtymisellä yhtenäistetään opintojen mitoitusjärjestelmää, edistetään opintojen eurooppalaista läpinäkyvyyttä sekä edistetään opintosuoritusten ja opiskelijoiden liikkuvuutta. Uudistuksen jälkeen yhden lukuvuoden opintojen suorittaminen vastaa 60 opintopistettä entisen 40 opintoviikon sijaan. Uudistuksen yhteydessä luovutaan opintoviikon käsitteestä. Yhden opintopisteen edellyttämä opiskelijan työmäärä on määritelty noin 25–30 tunniksi/opintopiste.

Opintopistejärjestelmään siirtyminen edellyttää ammattikorkeakouluilta opintosuunnitelmien tarkastamista ja kehittämistä. Osana opintojen kehitystyötä ammattikorkeakoulut laativat kunkin opintojakson ydinainesanalyysin, jossa kuvataan kullakin opintojaksolla saavutettava ydinsaaminen, opiskelijoilta edellytetty työmäärä sekä saavutettavat oppimistulokset. Opintopistejärjestelmään siirtyminen on samalla laaja pedagoginen prosessi ja haaste ammattikorkeakouluissa.

Avoimen ammattikorkeakoulun opintojen osalta siirtyminen opintopistejärjestelmään edellyttää vastaavia asioita kuin muilta ammattikorkeakoulun tutkintoon johtavilta opinnoilta. Vuonna 2004 alkaneet ja vuodelle 2005 jatkuvat ohjelmat voidaan toteuttaa opintoviikkojärjestelmän mukaisesti ja siirtyminen opintopistejärjestelmään tapahtuu sitä mukaa, kun ammattikorkeakoulu uudistaa vastaavat opetussuunnitelman mukaiset opinnot opintopistejärjestelmän mukaisiksi.

Uusien, avoimessa ammattikorkeakoulussa vuonna 2005 alkavien ohjelmien osalta pyritään siirtymään kaikissa ammattikorkeakouluissa opintopistejärjestelmään opintojen alkaessa. Avoimen ammattikorkeakoulun opinto-oppaissa, opintojaksokuvauksissa ja esitteissä sekä opintosuoritusotteessa tai opinnoista saatavassa todistuksessa tulisi kuvata opintopistejärjestelmä ja opiskelijalta edellytetty työmäärä opintopistejärjestelmän mukaisesti. Siirtymä-

aikana voidaan kuvata opinnot myös opintoviikkojärjestelmän mukaisesti opintopisteiden rinnalla.

Ammattikorkeakoulun tulee antaa avoimessa ammattikorkeakoulussa hyväksytysti opinnot suorittaneelle todistus, josta käyvät ilmi suoritettut opinnot ja opintosuoritukset sekä niiden taso ja asema ammattikorkeakoulun opintosuunnitelmassa. Pyydettyäessä voidaan osallistujalle antaa myös erillinen osallistumistodistus.

4 Työryhmän ehdotukset avoimen ammattikorkeakoulun kehittämiseksi

Työryhmä on määritellyt työskentelynsä aikana avoimen ammattikorkeakoulun päätehtäväksi yksilön elinikäisen oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollistamisen. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen arvoja ovat avoimuus, tasa-arvoisuus ja työelämälähtöisyys. Avoin ammattikorkeakoulu antaa iästä ja pohjakoulutuksesta riippumatta yksilölle mahdollisuuden opiskella ammattikorkeakoulutasoisia opintoja.

Työryhmän mukaan avointa ammattikorkeakoulua on kehitettävä osana ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutusta ja alueellista tehtävää.

Opinnot avoimessa ammattikorkeakoulussa mahdollistavat yksilön ammatillisen kasvun ja työelämäosaamisen lisäämisen. Opinnot voivat edistää yksilön mahdollisuuksia hakeutua myöhemmin tutkintotavoitteiseen koulutukseen.

Eri vaiheissa ammattikorkeakouluissa kehittynyt avoin ammattikorkeakouluopetus kohtaa vakiinnuttamisen ja toiminnan voimakkaan laajenemisen kynnyksellä useita kehittämishaasteita. Keskeisimmät näistä koskevat toiminnan laajentamista ja resurssien kohdentumista, opintopalvelujen ja -prosessien kehittämistä sekä yhteistyön kehittämistä niin oman ammattikorkeakoulun sisällä kuin yhteistyöverkostoissa.

Avoimen ammattikorkeakoulun rooli aikuiskoulutuksen ja muun palvelutoiminnan kokonaisuudessa kaipaa monessa ammattikorkeakoulussa selkeyttämistä. Myös avoimen ammattikorkeakouluopetuksen alueellisten (laadullisten ja määrällisten) tavoitteiden täsmentäminen on ajankohtaista kaikissa ammattikorkeakouluissa.

Työryhmä ehdottaa seuraavaa avoimen ammattikorkeakoulun kehittämiseksi:

Aikuiskoulutustehtävä ja yhteydet muuhun korkeakouluopetukseen

1. Avoimen korkeakouluopetuksen valtakunnallisten tavoitteiden asettamista varten tarvitaan yhteistyötä ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja muiden koulutuksen järjestäjien, esimerkiksi vapaan sivistystyön oppilaitosten, kanssa. Koulutusorganisaatioiden välistä yhteistyötä ja koordinaatiota tulee kehittää niin, että

eri toimijoiden roolia avoimen korkeakouluopetuksen tarjoajina voidaan selkiyttää valtakunnallisesti ja alueellisesti.

2. Avointa ammattikorkeakouluopetusta kehitetään niin, että se ammattikorkeakoulun muun koulutus- ja palvelutoiminnan kanssa muodostaa toimivan ja tasapainoisen kokonaisuuden ammattikorkeakoulun toiminta-alueella. Tavoite edellyttää hyvää yhteistyötä ja selkeää työnjakoa ammattikorkeakoulun sisällä ja ulkopuolella, suhteessa muihin vastaaviin koulutusta tarjoaviin organisaatioihin.
3. Avoimen ammattikorkeakoulun toiminta tulee ottaa huomioon ammattikorkeakoulujen kokonaisstrategioissa aikuiskoulutuksen täydentäjänä ja aluekehityksen toteuttajana.

Yksilöllisten opiskelutavoitteiden huomioiminen

4. Avoimen ammattikorkeakoulun toiminta-ajatuksesta eli opintojen avoimuudesta seuraa se, että niitä voidaan tarjota laajasti erilaisille kohderyhmille kuten työelämän ammatilaisille, maahanmuuttajille, ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneille henkilöille ym. sulkematta pois mitään kohderyhmää.
5. Ammattikorkeakoulut kehittävät olemassa olevien kohderyhmien lisäksi eritaustaisille opiskelijoille suunnattuja ammattikorkeakoulutasoisia opintoja, jotka auttavat esimerkiksi Suomessa asuvien ulkomaalaisten tai kauan sitten tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden ammatillisen osaamisen päivittämistä tai siirtymistä ammattikorkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi.
6. Ammattikorkeakoulut antavat hakijalle tutkintotavoitteisen aikuiskoulutuksen opiskelijavalinnassa lisäpisteitä, mikäli hakija on suorittanut avoimessa ammattikorkeakoulussa haettavan koulutusohjelman perus- ja/tai ammattiopintoja vähintään 45 opintopistettä. Suoritetut avoimen ammattikorkeakoulun opinnot eivät anna etusijaa valintatilanteessa.

Koulutuksen alueellinen saavutettavuus ja yhteistyö

7. Avoimen ammattikorkeakoulun rooli koulutuksen saatavuuden edistäjänä otetaan huomioon ja käsitellään alueellisissa strategioissa.
8. Valtakunnallinen ammattikorkeakoulujen yhteinen avoimen ammattikorkeakouluopetuksen kehittäjäverkosto perustetaan. Verkostolla voidaan lisätä yhteistyötä ja tiedon vaihtoa hyvistä käytänteistä avoimen ammattikorkeakoulun organisaatioiden kesken. Verkoston jäseniksi voivat liittyä eri ammattikorkeakoulujen avoimen ammattikorkeakouluopetuksen kehittämisestä vastaavat henkilöt. Verkostolle valitaan koordinaattori.
9. Yhteisiä, alueellisia avoimen korkeakouluopetuksen kehittämishankkeita käynnistetään.

10. Ammattikorkeakoulut suunnittelevat ja toteuttavat myös yhdessä avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa.
11. Valtakunnallista virtuaaliammattikorkeakouluysteistyötä hyödynnetään aktiivisesti yhtenä avoimen ammattikorkeakouluopetuksen ja sähköisen asiainninn tarjoajana.
12. Muut koulutuksen järjestäjät voivat olla mahdollisia avoimen ammattikorkeakouluopetuksen toteuttajia niiden edistäessä ammattikorkeakouluopetuksen alueellista saavutettavuutta ja toiminnan perustuessa sopimukseen. Vastuu opintojen ammattikorkeakoulutasoisuudesta on ammattikorkeakoululla ja niiden taso tulee varmistaa ammattikorkeakoulun laatu järjestelmän mukaisesti.

Suoritettujen opintojen taso ja hyväksilukeminen

13. Avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettavat opinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvia opintoja.
14. Ammattikorkeakoulut kehittävät avoimen ammattikorkeakoulun opintoja nykyistä selkeämmin tavoitteelliseksi ja kumuloituviksi siten, että niistä muodostuu laajempia tutkintoon sisältyviä kokonaisuuksia. Kaikki avoimessa ammattikorkeakoulussa tarjottavat opinnot sisältyvät ammattikorkeakoulun hyväksymään opetussuunnitelmaan.
15. Ammattikorkeakoulujen tulee huolehtia siitä, että avoimen ammattikorkeakoulun opintoja tarjottaessa opiskelijalle tulee etukäteen osoittaa, mihin koulutusohjelmaan ja sen opetussuunnitelman kohtaan opinnot liittyvät. Opintosuoritusten voimassaoloaika määritellään kunkin ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä.
16. Ammattikorkeakoulujen tutkintosäännöissä on selkeät määräykset opintosuoritusten hyväksilukemisesta tapauksessa, mikäli avoimessa ammattikorkeakoulussa opintoja suorittanut hakee ja tulee valituksi ammattikorkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi. Yhdessä ammattikorkeakoulussa tehdyn suorituksen tulee olla hyväksiluettavissa täysmääräisenä toisen ammattikorkeakoulun samassa koulutusohjelmassa. Toisessa koulutusohjelmassa tehty avoimen ammattikorkeakoulun suoritukset arvioidaan erikseen. Ammattikorkeakoulut sopivat keskenään yhteisistä menettelytavoista.

Mitoitus, rahoitus ja resurssit

17. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen osallistujamäärätavoitetta tulee tarkastella suhteessa jo toteutuneeseen kehitykseen. Tavoitteena on tarjota nykyistä laajempia opintojaksoja/osallistujia.
18. Avoimen ammattikorkeakoulun toimintamallit ovat monilta osin vasta vakiintumassa. Myös ammattikorkeakoulujen rahoitusuudistus on parhaillaan valmisteilla. Työryhmän näkemyksen mukaan tässä tilanteessa avoimen ammattikorkeakoulutoiminnan erillisrahoituksen jatkaminen ja sen kehittäminen on lähivuosina tarkoituksenmukaista.

19. Työryhmä tukee opetusministeriön vuosia 2006–2009 koskevaan toiminta- ja taloussuunnitelmaan sisältyvää esitystä, jonka mukaan Noste-ohjelman toteutuksen jälkeen vuodesta 2008 lähtien lisätään muun muassa työikäiselle aikuisväestölle tarkoitettua ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutusta.
20. Rahoituksen perusteen määrittelyssä käytetään jatkossakin ammattikorkeakoulun AMKOTA-järjestelmään täydentämiä tunnuslukuja. AMKOTA-tilastoinnin perusteita selkiytetään.

Sähköisten tiedotus- ja neuvontapalvelujen tehostaminen

21. Avoimen ammattikorkeakoulun toimintaan kehitetään yksi yhteinen valtakunnallinen portaali www.amk.fi -portaalin yhteyteen omana, toimintaa itsenäisesti palvelevana sivustonaan. Portaali toimii tiedonhaun, markkinoinnin, neuvonnan ja sähköisen asiointin välineenä. Avointa ammattikorkeakoulua tehdään tunnetuksi verkkopohjaisen ja muun tarkoituksenmukaisen tiedotuksen kautta. Avoimen ammattikorkeakoulun tarpeisiin luodaan sähköinen järjestelmä, joka mahdollistaa myös sähköisen ilmoittautumisen koulutukseen. Portaalin kehittämiseen nimetään työryhmä.
22. Ammattikorkeakoulujen tulee varmistaa avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden tietoteknisten palvelujen ja kirjaston palvelujen käyttömahdollisuus tasa-arvoisesti muille aikuisopiskelijoille tarjottavien vastaavien palvelujen kanssa.

Muut kehittämis ehdotukset

23. Ammattikorkeakoulut lisäävät ja kehittävät ohjaus- ja neuvontapalveluita avoimen ammattikorkeakoulun tarpeisiin.
24. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen suunnittelulle ja toteutukselle luodaan opettajan työsuunnitelmassa riittävät edellytykset.

Kirjallisuus

Ammattikorkeakoululaki (351/2003)

Asetus ammattikorkeakouluista (352/2003)

Hämäläinen S., et. al., (1997) Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen pilottivaiheen seuranta- ja koordinaatioryhmän väliraportti. Opetusministeriön monisteita.

Hämäläinen S., et. al., (1998) Avoimen ammattikorkeakouluopetus. Loppuraportti. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen pilottivaiheen seuranta- ja koordinaatioryhmä. Opetusministeriön monisteita.

Kess P., et al., (2002) Suomen avoin yliopisto. Avoimen yliopisto-opetuksen arviointiraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 6:2002. Edita.

Liukkonen L., (1999) Ammattikorkeakouluissa opiskelevilta perittävät maksut. Raportti opetusministeriön vakinaisille ammattikorkeakouluille keväällä 1999 tekemästä kyselystä (moniste).

Martikainen J., (2005) Maakunnan tasapainoinen kehittäminen – Lapin maakuntakorkeakoulu. Projektin väliarviointi. Lapin maakuntakorkeakoulu.

Mattila E., (2003) Perusselvitys avoimen ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi. Ks. Opetusministeriön monisteita 2004:5.

Opetusministeriö, (2002) Aluekehittämisstrategia vuosina 2003–2013. Opetusministeriö. Kirjapaino Snellman Oy.

Opetusministeriö, (2002) Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksen opintojen hyväksilukemista selvittäneen valmisteluryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1:2002. OPM.

Opetusministeriö, (2003) Koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategia vuoteen 2013. Opetusministeriön julkaisuja 2003:40. Yliopistopaino.

Opetusministeriö, (2004) Avoimen ammattikorkeakoulun kehittäminen. Opetusministeriön monisteita 2004:5.

Opetusministeriö, (2004) Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:27. OPM

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-442-878-4

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi